

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra archeologie

Archeologické nálezy z panských sídel ve Velkém Vřešt'ově

Bakalářská práce

Autor: Anežka Dragounová

Studijní program: B7109 Archeologie

Studijní obor: Archeologie

Forma studia: prezenční

Vedoucí práce: Mgr. Pavel Drnovský, Ph.D.

Hradec Králové

2018

Zadání bakalářské práce

Autor: Anežka Dragounová

Studium: F15BP0222

Studijní program: B7109 Archeologie

Studijní obor: Archeologie

Název bakalářské práce: **Archeologické nálezy z panských sídel ve Velkém Vřešťově.**

Název bakalářské práce Archaeological finds from residences of nobility in Velký Vřešťov.
AJ:

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Práce se bude věnovat poznání dvou vrcholně středověkých šlechtických sídel na katastrálním území Velkého Vřešťova (okr. Trutnov). První se nacházelo v poloze nazývané Na hradě a je tradičně spojováno s postavou Mutiny Vřešťovského. Druhé sídlo se nachází na výrazném homolovitém kopci nad intravilánem vsi a stalo se sídlem pánů písičích se z Rýzmburka. Za poděbradských válek byl tento hrad obléhán synem krále Jiřího. Z této doby patrně pochází i zbytky opevněné polohy na protilehlém svahu, ve kterém bývají spatřovány pozůstatky obléhacího tábora. Ze všech tří poloh pochází díky terénní činnosti archeologické movité nálezy (zejména kuchyňská a stolní keramika). Cílem práce bude tyto artefakty vyhodnotit dle současných standardů a propojit získané poznatky s kontextem obdobných kolekcí ze středověkých sídel severovýchodních Čech. Vyhodnocení nálezů pomůže bližšímu poznání jednotlivých lokalit.

Andrllová, P. 1997: Dějiny Vřešťova. Pod Zvičinou 15/2, 2-4. Blažková, G. 2013: Současný stav poznání vývoje raně novověké kuchyňské a stolní keramiky. Památky archeologické 104, 183-230. Brych, V. 2004: Kachle doby gotické, renesanční a raně barokní. Výběrový katalog Národního muzea v Praze. Praha. Čapek, L. 2015: Okruhy studia (středověké) keramiky aneb Keramika jako archeologický pramen. Acta Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni 7/2, 13-38. Durdík, T. 2000: Ilustrovaná encyklopedie českých hradů. Praha. Ernée, M. 2008: Gotické kamnové kachle z hradu a zámku v Českém Krumlově. Archeologické výzkumy v jižních Čechách - Supplementum 5. Krajíc, R. 2003: Sezimovo Ústí. Archeologie středověkého poddanského města 3. Kovárna v Sezimově Ústí a analýza výrobků ze železa I. a II. díl. Praha - Sezimovo Ústí - Tábor. Kypta, J. - Richterová, J. 2003: Tábor obléhatelů u Hradu Velkého Vřešťova. In: Hláska: zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka 14, č. 3, Plzeň. Mysliveček, M. - Vrbenská, F. - Koubová, L. 1996: Čas hradů v Čechách 3. Praha. Nekuda, V. - Reichertová, K. 1968: Středověká keramika v Čechách a na Moravě. Brno. Pavlík, Č. - Vitanovský, M. 2004: Encyklopedie kachlů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Ikonografický atlas reliéfů na kachlích gotiky a renesance. Praha. Sedláček, A. 1883: Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl druhý, Hradecko. Praha. Šimek, T. 1989: Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Východní Čechy VI. díl. Praha.

Garantující pracoviště: Katedra archeologie,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Pavel Drnovský, Ph.D.

Oponent: Mgr. Petr Hejhal, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 24.11.2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně, pod vedením Mgr. Pavla Drnovského, Ph.D. a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 25. 4. 2018

.....

Anežka Dragounová

Anotace

DRAGOUNOVÁ, ANEŽKA. *Archeologické nálezy z panských sídel ve Velkém Vřešťově.* Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2018. Bakalářská práce.

Práce se zabývá poznáním dvou vrcholně středověkých šlechtických sídel na katastrálním území Velkého Vřešťova (okr. Trutnov). První sídlo se nacházelo v poloze nazývané *Na hradě* a je tradičně spojováno s postavou Mutiny Vřešťovského. Druhé sídlo se nachází na výrazném homolovitém kopci nad intravilánem vsi a stalo se sídlem pánů píšicích se z Rýzmburka.

Za poděbradských válek byl tento hrad obléhán synem krále Jiřího. Z této doby zřejmě pochází i zbytky opevněné polohy na protilehlém svahu, které bývají interpretovány jako pozůstatky obléhacího tábora. Ze všech tří poloh pochází díky terénní činnosti archeologické movité nálezy, zejména kuchyňská a stolní keramika.

Cílem práce bude tyto artefakty vyhodnotit dle současných standardů a propojit získané poznatky s kontextem obdobných kolekcí ze středověkých sídel severovýchodních Čech. Vyhodnocení nálezů pomůže bližšímu poznání jednotlivých lokalit.

Klíčová slova: vrcholný středověk, hrad, Velký Vřešťov, obléhací tábor, hmotná kultura

Annotation

DRAGOUNOVÁ, ANEŽKA. *Archaeological finds from residences of nobility in Velký Vřešťov.* Hradec Králové: Philosophical Faculty, University of Hradec Králové, 2018. Bachelor Degree Thesis.

The thesis is focused on two residences of nobility from the High Middle Ages on the cadastral territory of Velký Vřešťov (district Trutnov). The first one was in a location called *Na hradě* and is traditionally connected to the character of Mutina Vřešťovský. The second residence is located on a distinctive homolithic hill above the intravilan of the village and it became the residence of noblemen from Rýzmburk.

The castle was besieged by the son of King George during the Poděbrady wars. From this period evidently also comes the remains of the fortified position on the opposite hillside, which is considered to be the remains of a siege camp. From all three positions come archaeological findings (especially kitchen and table pottery) due to field survey.

The aim of this thesis is to evaluate the artefacts according to current standards and connect the acquired knowledge with the context of similar collections from medieval residences in northeastern Bohemia. The evaluation of the findings could assist with acquiring better knowledge of individual locations.

Key words: Middle Ages, Castle, Velký Vřešťov, Siege Camp, Material Culture

Poděkování

Ráda bych poděkovala svému vedoucímu Mgr. Pavlu Drnovskému, Ph.D. za ochotu, veškerou pomoc a užitečné rady, které mně pomohly při tvorbě této práce. Děkuji také Muzeu východních Čech v Hradci Králové a všem jeho pracovníkům za zpřístupnění materiálu. V neposlední řadě bych také chtěla poděkovat své rodině a blízkým za podporu během celého studia.

Obsah:

1. Úvod	8
2. Přírodní podmínky	9
2. 1 Geologie a geomorfologie	9
2. 2 Klimatické podmínky	9
2. 3 Vodstvo	9
2. 4 Vřešťovská bažantnice	10
2. 5 Půdy	10
3. Dějiny bádání	11
3. 1 Poloha Na hradě	11
3. 2 Poloha Na zámku	11
4. Opevněné polohy ve Velkém Vřešťově	13
4. 1 Poloha Na hradě	13
4. 2 Poloha Na zámku	13
4. 3 Obléhačí tábor	16
5. Hrady v okolí	19
5. 1 Pustohrad	19
5. 2 Vražba	20
5. 3 Rotemberk	21
5. 4 Zámecký vrch u Dubence	22
6. Stolní a kuchyňská keramika	24
6. 1 Keramické třídy	24
6. 2 Popis keramických tříd	31
6. 3 Vyhodnocení keramického souboru	32
6. 3. 1 Poloha Na hradě	33
6. 3. 2 Poloha Na zámku	34

6. 3. 3 Celkové zhodnocení keramiky	37
7. Kamnářská keramika	42
8. Interpretace poznatků	43
9. Závěr	45
Seznam použitých zkratk	47
Použité prameny a literatura	47
Obrazové přílohy	51

1. Úvod

Bakalářská práce se věnuje poznání šlechtických sídel v městysu Velký Vřešťov (okr. Trutnov), který se nachází ve východních Čechách asi 8 km východně od Hořic. Nacházel se zde starší hrad z poloviny 13. století v poloze *Na hradě*. Místo je spojováno s postavou Mutiny Vřešťovského. Druhou polohou je pak místo označované *Na zámku*. Zde stál hrad Velký Vřešťov (mladší), který byl zbudován o něco později, kdy starší stavba přestala vyhovovat požadavkům majitelů. Pozdější hrad pak vystřídal několik majitelů, nejdéle ho vlastnili pánové z Rýzmburka. Třetí polohou je pak obléhací tábor z 15. století vzdálený přibližně 300 m od mladšího hradu. Hrad byl obléhán za poděbradských válek synem krále Jiřího.

V první části se stručně věnuji přírodním podmínkám tohoto území. Klimatickým a půdním podmínkám, vodstvu a také geomorfologickému vývoji. V další kapitole Dějiny bádání jsem sepsala jednotlivé povrchové průzkumy a menší výzkumy, které na polohách proběhly. Dále se věnuji jednotlivým polohám z pohledu historických písemných pramenů. Nejprve popisují starší lokalitu *Na hradě* a potom polohu *Na zámku* a poslední podkapitola je věnována obléhacímu táboru. Následující kapitola se zabývá okolními hrady v blízkém okolí, pocházející ze stejného nebo podobného časového úseku a s podobnými hmotnými nálezy. Další kapitolou je samotné rozřídění nálezů do keramických tříd, jejich popis, následuje analýza, vyhodnocení a datace movitých archeologických nálezů. U keramiky byly sledovány specifické vlastnosti – technologické, morfologické, typologické a výrobní, které byly klíčové pro závěrečné vyhodnocení. Na lokalitě *Na zámku* byly nalezeny i pozůstatky kachlů, kterým se krátce věnuji v kapitole Kamnářská keramika. Součástí práce je pak i obrazová příloha, která obsahuje půdorysy poloh, fotografie z lokality a kresby archeologických nálezů a je odkazy propojena s textovou částí.

Cílem práce bylo tedy vyhodnocení keramických nálezů a propojení získaných poznatků s kontextem obdobných kolekcí z ostatních šlechtických středověkých sídel v severovýchodních Čechách. Vyhodnocení nálezů také přispěje k bližšímu poznání lokalit.

2. Přírodní podmínky

2. 1 Geologie a geomorfologie

Velký Vřešťov (**Obr. 1**) se nachází ve východních Čechách na území České tabule (dříve Česká křídlová tabule), jedná se rozsáhlou geomorfologickou jednotku České vysočiny. Její východní část (Jičínská pahorkatina, Středolabská tabule, Východolabská tabule, Orlická tabule a Svitavská pahorkatina) tvoří asi třetinu plochy východních Čech. Georeliéf je rovinnatý, jisté zvlnění se nachází jen v okrajích. Je tvořen především svrchnokřídovými usazeninami, místy do nich zasahují mladotřetihorní neovulkanitová tělesa (Trosky, Kunětická hora apod.). Velkou část povrchu představují čtvrtohorní usazeniny, především šterkopísky, písky a spraše (Rybář 1989, 51). Zaniklé polohy jsou na území Polabí – takto bývá označována oblast rovinné nížiny a přilehlé pahorkatiny kolem toku řeky Labe. Působením tektonických pohybů na sklonku třetihor a hlavně ve čtvrtohorách došlo k poklesu zemské kůry. Tím byl ovlivněn vývoj říční sítě v dané oblasti. Vodní toky vyrovnaly spádovou křivku nanášením vrstev písků a šterků na podloží svrchnokřídových sedimentů. Oblast byla v pozdním glaciálu hojná na sladkovodní jezera, která se postupným vysoušením přeměnila na úrodnou půdu. Z tohoto důvodu byla krajina kolem toku řeky Labe vhodná a vyhledávaná pro osídlení už v pravěku (Rybář 1989, 231).

2. 2 Klimatické podmínky

Velký Vřešťov se nachází v Polabské nížině, kde je průměrná teplota ve vegetačním období (duben–září) nad 14 °C a průměrné srážky ve vegetačním období jsou 350–500 mm. Průměrně roční srážky pak činí 600–700 mm a průměrná roční teplota se pohybuje od 7 °C výš (Válek 1964, 18–23).

2. 3 Vodstvo

Řeka Trotina pramení ve Zdobíně ve východních Čechách (nadmořská výška cca 423 m). Řeka protíná Bělohradskou pahorkatinu jihovýchodním směrem. Horní část toku se vyznačuje mírným zalesněním, pak míjí zaniklý hrad Velký Vřešťov a protéká Velkovřešťovským rybníkem. Teče pak severozápadně od Hradce Králové v bezlesé krajině. Zde se do ní také vlévá říčka Hustířanka. Tok Trotiny končí u Lochenic, v nadmořské výšce 237 m, kde se vlévá zprava do Labe. Celková plocha povodí je asi 116 km², a její tok je dlouhý 25 km. Jedná se o vodohospodářsky významný tok ve své oblasti (Štefáček 2008, 633).

Kromě Velkého Vřešťova Trotina mívá další zajímavé lokality. Například Bílé Poličany, což je obec 7 km jihozápadně od Dvora Králové nad Labem, dále Miletín, Hořice nebo Velichovky. Samotný Velký Vřešťov je pak zajímavý přírodní rezervací Vřešťovská bažantnice o rozloze 10,4 ha, která nabízí staré duby a na jaře botanicky zajímavé kvetoucí rostliny. Zaniklé Hradý Rotemberk a Vražbu zase mívá říčka Hustířanka, pozdější přítok Trotiny. Hořiněves je další lokalitou, okolo které Trotina teče. Nachází se zde Hořiněveská bažantnice, kromě dubů zde najdeme i habr a lípy (Štefáček 2008, 633).

2. 4 Vřešťovská bažantnice

Vřešťovská bažantnice je přírodní státní rezervace na území obce Velký Vřešťov v blízkosti zaniklého hradu a Velkovřešťovského rybníka. Nachází se v povodí řeky Trotiny a byla zřízena v roce 1949 na ochranu dubo–jasanového lužního lesa. Její rozloha je necelých 11 ha. Stromy, jejichž stáří se odhaduje až na 400 let, poskytují útočiště doupnému ptactvu. Podloží v oblasti tvoří křídové slínovce (opuka), které vytvářejí zajímavý systém spodních vod. Tyto vody pak pronikají na několika místech na povrch (Rybář 1989, 339).

2. 5 Půdy

V nížinách východních Čech jsou důležitými půdotvornými činiteli především spraše a uloženiny říčních teras. Popisované území České tabule je zastoupeno písčítými až slíntými břidlicemi, pískovci a slínovci, různě bohatými na vápník. Typická pískovcová území jsou na úbočí Hořických chlumů, na návrších mezi Zvičinou a Litičem a jinde. Zvětrávání křídových pískovců pak vytváří především půdy písčité. Na glaukonitických pískovcích pak vzniká půda bohatší na fosfor, která je však rozšířena nejméně (Hořické chlupy). Slínté a jílovité břidlice podléhají zvětrávání velmi jednoduše a vznikají na nich půdy jílovité až hlinitopísčité, často bohaté na vápník (Válek 1964, 30–32). Přímo na území obce Velký Vřešťov se vyskytuje více druhů půdy, převážnou část však tvoří hnědozem modální a pelozem (<https://mapy.geology.cz/pudy/>).

3. Dějiny bádání

Na lokalitách obou zaniklých středověkých hradů proběhly menší průzkumy a několikrát i povrchové sběry. Nálezy ze sběrů pak byly předány Muzeu východních Čech v Hradci Králové a výsledky výzkumů i sběrů byly publikovány ve zpravodaji muzea.

3. 1 Poloha Na hradě

Poloha *Na hradě* byla zkoumána pouze třikrát, a to v letech 1978, 1986 a 1987. Při prvním průzkumu zaniklého středověkého hradu v roce 1978 bylo zjištěno porušení hradby v severní části areálu. Z tohoto průzkumu nepocházejí žádné nálezy (Sigl – Vokolek 1979, 8–9). V březnu roku 1986 byl na lokalitě proveden první zaznamenaný povrchový sběr, kdy pan Matuška a pan Hátle našli keramické fragmenty a železné hřebíky, které předali Muzeu východních Čech (Kalferst – Sigl – Vokolek 1987, 24). O rok později provedl pan Hátle i zatím poslední povrchový sběr na lokalitě. Podařilo se mu nalézt opět několik keramických fragmentů (Bláha – Kalferst – Sigl 2004, 125).

3. 2 Poloha Na zámku

První zaznamenaný průzkum polohy *Na zámku* provedl Martin Rinna dne 12. 9. 1975. V areálu hradu našel 55 ks keramiky. O rok později byl proveden další povrchový sběr. Na západní straně hradu našel 10. a 17. 4. 1976 Luboš Valenta 42 ks keramických fragmentů a dva kusy kachlů. Další povrchové průzkumy proběhly ještě v témže roce, 30. 4. 1976, kdy Luděk Jirásek objevil 18 ks keramických fragmentů a tři kusy kachlových zlomků. Ve dnech 26. a 27. 7. 1976 našla žákyně Monika Potočková 3 g mazanice a několik keramických jedinců opět v areálu hradu (zjištěno v muzeu/nepublikováno). Povrchový sběr provedli 21. 4. 1984 také Jiří Kalferst a Jan Frolík, podařilo se jim najít 166 g mazanice a další keramické fragmenty (Kalferst – Sigl 1985, 20). V roce 1987 předal Muzeu v Hradci Králové fragmenty z keramických nádob z povrchového sběru pan Hátle (Bláha – Kalferst – Sigl 2004, 125). V dubnu 1989 sesbírali J. Frolík, D. Frolíková a J. Kalferst v areálu mladšího středověkého hradu keramické fragmenty, kachle, 17 g mazanice a 5 g zvířecích blíže neurčených kostí (Kalferst – Sigl – Vokolek 1991–1992, 28). O rok později proběhl na stejném místě povrchový sběr znovu, tentokrát sběr uskutečnili J. Benešová, J. Frolík, D. Frolíková a J. Kalferst. I tentokrát se podařilo nalézt keramické zlomky (Kalferst – Sigl – Vokolek 1991–1992, 28). Další povrchový sběr provedl 13. 10. 1990 J. Černý, který našel opět keramické fragmenty,

úlomky kachlů a 200 g zvířecích blíže neurčených kostí (Kalferst – Sigl – Vokolek 1993, 18). Zatím poslední zaznamenaný povrchový sběr proběhl na místě bývalého hradu 25. 6. 2005, kdy L. Bernacká a J. Pižl sesbírali kusy keramiky a zlomky maltoviny (Bláha – Kalferst – Sigl 2008, 19).

4. Opevněné polohy ve Velkém Vřešťově

4.1 Poloha Na hradě

V poloze *Na hradě* na ostrožnovitém výběžku se nacházel hrad (**Obr. 2**), který je spojován s původním sídlem Mutiny Vřešťovského, doloženém Dalimilovou kronikou k roku 1279¹. Mutina měl údajně kolem roku 1280 společně s dalšími šlechtici zvítězit nad braniborskými žoldněři a byl tedy zřejmě majitelem hradu již na konci 13. století (Šimek 1989, 520–521). Hrad měl údajně zaniknout během první poloviny 14. století, kdy byl nahrazen mladším hradem, založeném přímo ve Velkém Vřešťově. Historické zprávy o starší lokalitě chybějí (Šimek 1989, 521). V roce 1978 byl proveden orientační výzkum lokality Jiřím Siglem z Krajského muzea ve východních Čechách v Hradci Králové. Dle jeho názoru jde o pozůstatky opevnění ze 13. století a v severozápadní části se zřejmě nachází zbytek věže (Sigl – Vokolek 1979, 8–9).

Celá dispozice objektu patří k velmi malým (**Obr. 3**). Ostrožna nepravidelného půdorysu je přepažena příkopem a valem. Na severní straně je opevnění zesíleno dalším okružním valem a příkopem obklopující celé oválné jádro hradu. V čele jádra je dochován výrazný kupovitý reliéfní relikt, který byl interpretován jako pozůstatek věže (**Obr. 4**). Plocha za věží je dnes rovná, až na dvě nevýrazné zahloubeniny při krajích. Obvodové opevnění ani zástavba jádra nezanechaly žádné zbytky, proto lze soudit, že byly dřevěné. Pokud se zde skutečně nacházela okrouhlá věž, jednalo by se o tzv. úspornou variantu hradu bergfritového typu. Důvodem opuštění hradu mohly být nevyhovující rozměry neumožňující další rozvoj (Durdík 2000, 589).

Východní strana polohy *Na hradě* je chráněna strmým srázem (**Obr. 5**). Na severní straně je několik dochovaných příkopů a valů (**Obr. 7–8**). Na jihovýchodně straně je možné pozorovat poměrně mohutný val a příkop (**Obr. 9**). Po celém vrcholu kopce se nachází kusy kamenů – zřejmě opuky (**Obr. 10–11**).

4.2 Poloha Na zámku

První zpráva o mladším hradu (**Obr. 2**) pochází z roku 1348, kdy Vojek a Albert z Vřešťova, synové Rubína z Rýzmburka, nechali založit kaplanství a zřídit oltář v kostele v Chotěborkách (LC I/1, 27)². V letech 1360–1370 měla správu hradu na

¹ Kronika tak řečeného Dalimila, kap. 93, str. 153.

² „... *Woyconis de Wrescow, Alberti Rubini de Rysmburk et Johannis plebani de Chotyeborzicz, ad altare...*“

starosti Lucharda z Vřešťova, manželka již zmiňovaného Rubína z Rýzmburka. Po roce 1370 se správy Vřešťovského panství ujali její tři synové Albert, Aleš a Beneš. Nejstarší z nich zemřel před rokem 1378 a zbylí dva bratři, Aleš a Beneš, spravovali Velký Vřešťov až do roku 1379 (Sedláček 1883, 229). V roce 1402 postoupil Beneš Vřešťovské panství svému synovci, Aleši Vřešťovskému z Rýzmburka, který se proslavil především za husitských válek jako vojevůdce a později jako významný politik (Sedláček 1883, 230). V roce 1405 je také poprvé zmiňováno městečko, které vzniklo v podhradí v době správy Aleše Vřešťovského (Šimek 1989, 520). Po smrti Jana Žižky v roce 1424 působil Aleš jako nejvyšší hejtman Sirotků a 1. prosince 1433 byl zvolen zemským správcem a vladařem. Funkci vykonával až do 14. 8. 1436, kdy byl v Jihlavě za českého krále přijat Zikmund Lucemburský (Sedláček 1883, 230). Císař Zikmund v roce 1436 jmenoval Aleše nejvyšším zemským písařem (Mysliveček – Vrbenská – Koubová 1996, 141). Roku 1440 byl Aleš vybrán rytířstvem jako jeden ze 14 volitelů nového krále (Šimek 1989, 521). Zemřel o dva roky později a správy Vřešťovského panství se ujal jeho starší syn Aleš.

Aleš starší Vřešťovský z Rýzmburka potřeboval vyplatit svého mladšího bratra, ale neměl dostatek finančních prostředků, proto dal hrad a další svoje statky do zástavy svému strýci Janovi Lapkovi z Rýzmburka. Kolem roku 1462 chtěl Aleš zástavu zrušit a odkoupit Vřešťovské panství od svého strýce. Jan Lapka z Rýzmburka statky nechtěl vrátit a celá aféra musela být vyřešena soudně (RT II. 311, G, 23.)³. Aleš starší nakonec soudní spor vyhrál, statky odkoupil a v témž roce prodal hrad Janu Zajíci z Házmburka (Sedláček 1883, 230). Roku 1467 oblehlo hrad vojsko krále Jiřího z Poděbrad, protože Zajíc patřil ke členům zelenohorské jednoty působící proti králi. Hrad byl dobyt a jeho osudy nejsou v druhé polovině 15. století známy (Mysliveček – Vrbenská – Koubová 1996, 141).

Od konce 15. století byli majiteli Vřešťovského panství Kordulové ze Sloupna. V roce 1492 je připomínám Věnek Kordule ze Sloupna a v průběhu 16. století bylo panství několikrát děleno mezi jeho potomky. Nejprve se o majetek rozdělili jeho synové Jan a Hynek, a v roce 1521 prodala Janova dcera Kordule Tetaurova ze Sloupna svoji polovinu panství strýci Purkartovi, který do roku 1544 nabyl celé panství. Po jeho smrti

---

³ „...a své při položil, pravě, že mu slíbil, když by mu peníze dal, že mu má jeho zboží Vřeščova i s jeho příslušenstvím zasě odprodati...“

bylo Vřešťovské panství znovu rozděleno mezi Purkartovy syny Věnka a Václava. Současně je k roku 1548 uváděna existence dvora, pivovaru, kostela, panského domu a mlýna v městečku pod hradem, které dostal do své správy Věnek, stejně jako další vesnice v okolí (Sedláček 1883, 231). Věnek zemřel v roce 1570 a panství bylo opět děleno mezi jeho 6 synů. V roce 1600 celé Vřešťovské panství i s hradem zdědil Věnek Kordule ze Sloupna a po jeho smrti v roce 1618 jeho syn Zikmund Jindřich Kordule ze Sloupna. Zikmund se účastnil stavovského povstání v letech 1618–1620, a proto byl 13. 3. 1623 odsouzen k manství. Trest byl o tři roky později pozměněn na udělení pokuty. Zikmund se však úspěšně zaplacení pokuty vyhýbal až do své smrti v roce 1638. Majetek odkázal svým synům, kterým bylo panství zkonfiskováno. Za nového správce Vřešťovského statku byl jmenován rada české královské komory Gerhard Leux z Leuxensteina a v roce 1660 byl zapsán do zemských desek jako majitel celého panství (Sedláček 1883, 231–232). Velký Vřešťov přestal v této době sloužit jako sídlo vrchnosti, protože byl považován za špatně přístupný a nepohodlný, ani Gerhard Leux na hradě již nebydlel. Hrad postupně pustnul a chátral (Sedláček 1883, 232).

Po Leuxově smrti v roce 1675 bylo panství prodáno generálu císařské jízdy hraběti Janu Šporkovi, který již vlastnil Choustníkovo Hradiště, Konojedy a Lysou nad Labem. Ten připojil Vřešťov k Hoříněvskému panství (Šimek 1989, 521). V této době se už nedalo na hradě bydlet, protože z něj zbyla jen polorozpadlá zřícenina. V 18. století pak na místě hradu zůstal jen provalený sklep a několik zdí. K zániku hradu přispělo i rozebírání na stavební materiál (Sedláček 1883, 232). V 18. stoletím bylo Vřešťovské panství majetkem císařské rodiny, která ho v roce 1863 prodala Janu Liebigovi z Liberce. Ten u bývalého hradu nechal postavit verandu, kde se pořádaly tzv. Besedy a koncerty. Později Velký Vřešťov prodal c. k. rodinnému fondu, který ho držel až do roku 1918. Do roku 1903 patřil k c. k. hejtmanství v Hradci Králové, od 1. 10. v Nové Pace (Andrlová 1997, nestránkováno).

Jednodílný Vřešťovský hrad se rozkládal po celém vrcholu výrazného homolovitého kopce a měl oválný obrys (**Obr. 3**). Povrch hradního areálu je v současnosti rovný, až na dvě prohlubně, které by mohly být pozůstatkem hradního sklepení. V areálu byly nalezeny pozůstatky kamení a cihel, ale žádná malta (Durdík 2000, 588). Vnitřní plochu hradu obíhá poměrně nízko situovaný parkán, který zároveň zčásti sloužil jako přístupová komunikace. Na východní straně, vedle zaniklé vstupní

brány, se na kraji parkánu zachoval valovitý pozůstatek fortifikace. Na západní straně se parkán rozšiřoval a je zde předpokládána existence hospodářských a provozních objektů (**Obr. 12**). Níže ve svahu opevnění posiloval mohutný příkop a val (Durdík 2000, 588). Ke hradu se vcházelo z jižní strany, zřejmě po mostě, cesta pak vedla okolo vrcholu kopce (Sedláček 1883, 229). V dnešní době je dobře viditelné místo, kde vstupní cesta protínala val a příkop, dále pak prudce stoupala k bráně do parkánu. Terénní úpravy, které zde proběhly a výrazně změnilы přirozenou podobu návrší, svědčí o důležitosti hradu (Durdík 2000, 588). Do dnešní doby se na místě bývalého hradu zachovaly pouze mohutné násypy a hluboké příkopy na jižní a východní straně chlumu (Šimek 1989, 520). Místo, kde stál původně mladší vřešťovský hrad, je dneska volně přístupné veřejnosti. Už z dálky je možné rozeznat vrchol, na kterém byl hrad v minulosti vybudován (**Obr. 13**). Těsně pod vrcholem návštěvníky na zničený hrad upozorňuje turistická tabule se stručným popisem a nákresem možné rekonstrukce hradu. Přístup je nejlepší asi z jihovýchodu, kde je možné překonat val, a vyšlapaná cestička (**Obr. 14**) nás dovede přes příkop strmě až na bývalý parkán (**Obr. 15**) a samotný vršek kopce. Z hradu se kromě příkopů a valů nic nedochovalo, ale z vrcholu je výborný rozhled do okolní krajiny, včetně pohledu na přilehlý městys Velký Vřešťov a říčku Trotinu, která hrad obtéká (**Obr. 16**). Samotný vrch bývalého hradního areálu je v dnešní době víceméně rovný (**Obr. 17**). Z parkánu lze také pozorovat mohutný východní val (**Obr. 18**), který je ukončen v severovýchodní části, kde navazuje na severní přírodně strmou část kopce (**Obr. 19**).

4.3 Obléhačův tábor

Pozůstatky obléhačůvho tábora (**Obr. 2; 20**), které byly nalezeny na lokalitě, by měly souviset s obležením z roku 1467, kdy Hradečtí oblehli a dobyli Velký Vřešťov, v té době majetek Jana Zajíce z Házmburku, který byl jedním z čelních představitelů Zelenohorské jednoty. Charakter fortifikace a povrchově se projevující objekty neodpovídají pravěkým ani raně středověkým hradištím, či ležením novověkých vojsk. Obležení z roku 1467 se jako jediné objevuje v písemných pramenech a na souvislost s ním ukazuje samotné situování areálu v krajině ve vztahu k hradu a také terénní úpravy, které byly interpretovány jako potřebné pro postavení mechanických či palných zbraní.

Při obléhání byla obsazena ostrožna nacházející se 300–350 m východně od hradu (**Obr. 3**). Zvolená poloha o rozloze přibližně 0,65 ha byla vymezena fortifikací a výraznými terénními zlomy. Plocha pravděpodobně stačila pro rozložení polního tábora

části až celého vojska. K hájitelnosti obléhacího tábora přispěly terénní poměry vybrané polohy. Dochovaným pozůstatkem fortifikace je mohutný zemní val, který obloukovitě přetíná ostrožnu. Do jeho koruny byla zasazena dřevěná stěna z fošen. Koruna náspu se nachází zhruba 2,5–3 m nad jeho vnější patou a je široká asi 1,5–2 m. Skoro metrový rozdíl výšek v severní a jižní části linie valu lze vysvětlit existencí příkopu podél nižšího úseku. Na severní a západní straně byla obvodová zemní fortifikace plně nahrazena strmě spadajícími svahy, ale překvapivá je její absence podél jižní terénní hrany, která má pozvolnější spád. Nejméně výrazná terénní hrana ostrožny se nachází na jihovýchodě, ale v této části posiluje obranu tábora sypaná zemní bašta, která zřejmě představuje pozici lehkých děl (Kypta – Richterová 2003, 37).

Na plochu ostrožny je snadný přístup z východu, kde je minimální převýšení, tudíž mohly být transportovány těžké palné zbraně. Zatím však nebyl lokalizován původní vstup do areálu tábora. Možnou variantou je hledání původního vstupu podél severního ukončení valu v místech, kde zúžený mělký příkop přechází ve výrazný terénní zářez. Terénní nerovnosti na tomto místě lze pokládat za pozůstatky cesty. Podél jižní části vnitřní linie valu se nachází nízký násep půlměsícovitého tvaru, který se zatím nepodařilo interpretovat. Mohlo by se jednat o pozůstatek stanoviště velitele nebo strážnice (Kypta – Richterová 2003, 38). Ve středu opevněného areálu byly objeveny tři zahloubené objekty, které nebyly blíže prozkoumány, mohly sloužit k uložení střelného prachu či ke skladování potravin (Kypta – Richterová 2003, 38–39). Poloha tábora představovala výhodnou pozici pro postřelování hradu. Na mírně se svažující ploše ostrožny mohly být dobře rozestavěny a obsluhovány palné či mechanické zbraně. K hradu protilehlá hrana umožňovala použití těžkých děl a praků. Vzhledem k výhodám plochy ostrožny podél západní terénní hrany, lze, zde identifikované objekty interpretovat jako pozůstatky terénních úprav souvisejících s instalací mechanických a palných zbraní nebo jako doklady ochranných konstrukcí jejich obsluhy (Kypta – Richterová 2003, 39). Nízké podlouhlé náspy mohly sloužit k ukotvení dřevěných stěn (tarasů), které poskytovaly ochranu obsluze palných zbraní. Interpretaci dokládají i mělké zahloubeniny podél náspů, které byly interpretovány jako miniaturní okopy. Vzhledem k chybějící souvislé fortifikační linii, která by obléhatele chránila před střelbou z hradu, byly plochy mezi náspy interpretovány jako místa postavení děl (Kypta – Richterová 2003, 40). Nejlépe zachovalý terénní útvar představuje nasypaná plošina obdélníkového tvaru o rozměrech

přibližně 16 x 6 m nacházející se v severozápadním rohu ostrožny. Mohlo by se jednat o prakoviště, ale plošina zatím nebyla přesvědčivě interpretována (Kypta – Richterová 2003, 39). Obláhatelé pravděpodobně zapálili dřevěné konstrukce před opuštěním tábora, což dokládají stopy po požáru nalezené na čelním valu a na náspech v prostoru palebných postavení (Kypta – Richterová 2003, 40).

Pozůstatky obléhacího tábora lze nalézt asi 300–350 m východně od polohy *Na zámku*. K bývalému táboru vede mírně stoupající lesní cesta, po jejíž levé straně lze vidět strmý kopec, který byl využit pro postřelování hradu (**Obr. 21**). Přístup do areálu je nejjednodušší z východu, kde je také vidět pozůstatek valu (**Obr. 22–23**). Jedná se o poměrně rozlehlý areál, kde se dochovalo akorát několik prohlubní (**Obr. 24**). I přes poměrně špatnou viditelnost kvůli lesnímu porostu, lze dohlédnout na kopec, kde stával mladší hrad. Severní strana areálu je pak chráněna přírodním strmým srázem (**Obr. 25**).

5. Hrady v okolí

5. 1 Pustohrad

Na zalesněném návrší nedaleko obce Doubravy byly nalezeny pozůstatky hradu (**Obr. 26**), dnes nazývaného Pustohrad (Šimek 1989, 405), případně Buštěhrad či Puštěhrad (Petráček – Tomášek 2001, 93). Tento malý hrad neznámého jména vznikl nejspíše ve druhé polovině 13. století (Durdík 2000, 463). Písemné zprávy o hradu se nedochovaly, ale místo bylo několikrát archeologicky zkoumáno. Poprvé na počátku 19. století hořickým rodákem, matematikem a historikem J. L. Janderou (Šimek 1989, 405). V rámci výzkumu byly objeveny pozůstatky základů několika zdí, které nesly stopy po požáru. Dále se podařilo získat soubor zlomků skleněných předmětů a zvířecích kostí. Amatérské výzkumy hradu pokračovaly i v následujících letech, kdy lokalitu prozkoumali správce hořického Archeologického a Muzejního spolku F. Pokorný s E. Karažejem, jejich nálezy však dnes ve starých muzejních fondech nelze dobře rozlišit (Petráček – Tomášek 2001, 93). V roce 1975 zde pak provedlo archeologický průzkum Krajské muzeum východních Čech v Hradci Králové (Šimek 1989, 405). Na lokalitě byla nalezena bíle malovaná středověká keramika (Durdík 1983, 211). Jedná se o důležitý nález, zpřesňující dobu vzniku hradu. Doposud byla zjištěna jediná výrobní bíle malované keramiky v Čechách v Lubni u Rakovníka ve středních Čechách. Všechny nálezy jsou datovány od počátku 13. století do poloviny 14. století, lze tedy předpokládat, že Pustohrad byl založen v polovině 13. století a existoval až do počátku 15. století (Petráček – Tomášek, 2001, 96).

Na hradě sídlili zřejmě majitelé nedalekých Březovic a později některý z majitelů Hořic. Archeologickým dokladem je nález mincí z doby Václava IV. v areálu hradu, kdy už byly Březovice příslušenstvím Hořic. Zánik hradu je pak spojován s tažením Jana Žižky, pravděpodobně v roce 1423, kdy došlo k bitvě u Hořic (Šimek 1989, 405). Je možné, že hrad zanikl až v roce 1441 při průchodu Slezanů, kteří zničili osadu Bukovina ležící asi 1 km severně od hradu (Petráček – Tomášek 2001, 94).

Areál hradu má nepravidelný půdorys a ze všech stran je chráněn příkopem a valem (**Obr. 27**). Opevnění je dochováno pouze v podobě výrazné terénní vlny. Dochovaly se základové zdi mohutné hradby, která místy dosahovala síly až 2 m. Do hradu se vcházelo od jihozápadu průjezdem ve věžovité budově, z které se zachovala část

obvodového zdiva. Uvnitř areálu zůstalo jen několik prohlubní, z nichž nelze rekonstruovat původní zástavbu (Šimek 1989, 405). Vnitřní zástavbu představovaly lehké roubené či hrázděné konstrukce, což podkládají nálezy mazanice (Petráček – Tomášek 2001, 94). Pustohrad je ukázkou typického hradu s plášt'ovou zdí a patří k nejstarším a nejmenším zástupcům tohoto typu (Durdík 2000, 464). Nejbližší okolí hradu bylo na přelomu 19. a 20. století pozměněno těžbou pískovce, sám Pustohrad byl rozebrán na stavební materiál (Petráček – Tomášek 2001, 94).

5. 2 Vražba

Necelý 1 km severně od středu dnešní obce Habřiny, stál na zalesněném ostrohu hrad (**Obr. 26**) (Šimek 1989, 107). Ostroh se dnes nazývá Vražba a pozůstatky hradu místní nazývají *Na zámečku* či *Na zámku* (Křížek – Řezník 1992, 100). Písemné prameny o hradu chybějí (Šimek 1989, 107). První archeologický výzkum byl na této lokalitě proveden ve 20. letech 20. století. Výzkum vedl L. Domečka, ale výsledky nebyly publikovány. Dalším badatelem byl M. Richter, který předal nalezené artefakty do královehradeckého muzea (Sigl 1979, 28). V roce 1978 zde byl proveden archeologický průzkum vedený pracovníky Krajského muzea východních Čech v Hradci Králové. Ve východní části areálu hradu se jim podařilo odkrýt obytnou budovu vystavěnou z dřevěných trámů. Dále byla nalezena keramika a železné předměty (šipky, podkovy). Díky nálezům bylo možné hrad datovat do druhé poloviny 13. století. Předpokládá se, že byl hrad zničen požárem v roce 1278 po braniborském vpádu nebo po roce 1306 po vymření Přemyslovců (Šimek 1989, 107). Vražba patří mezi nejstarší šlechtické hrady (Durdík 2000, 607). Hrad mohl být nejstarším sídlem majitelů Neznášova (Šimek 1989, 107). Po požáru nebyl obnoven, ale nahrazen rozsáhlejším a také výstavnějším kamenným hradem nazývaným Rotemberk (Durdík 2000, 607).

Hrad byl kromě severní části ze všech stran chráněn strmými svahy ostrohu. Areál má oválný půdorys a je obklopen masivním valem a mohutným příkopem (**Obr. 28**). Na severní straně dosahoval příkop hloubky až 8 m a šířky 15 m (Šimek 1989, 107). V severozápadní části byla fortifikace posílena dalším příkopem, který je široký asi 5 m a hluboký až 2 m. V této části bývá předpokládán vstup do hradu, val je zde podstatně snížen a mezi příkopy je prostor o šířce přibližně 15 m. Hlína uložená ve valu v severní části nese doklady pro přepálení, obsahuje uhlíky a má načervenalé zabarvení (Sigl 1979, 29).

5. 3 Rotemberk

Hrad Rotemberk (též Neznášov) vznikl kolem poloviny 14. století asi 20 km severně od Hradce Králové (**Obr. 26**). Prvním známým majitelem byl Herynk ze Semonic, doložený k roku 1357 (Křížek – Řezník 1992, 72). Druhým doloženým majitelem hradu se stal Ješek z Neznášova kolem roku 1370 (Durdík 2000, 480). Dalším majitelem byl Majnuš z Neznášova, připomínaný v letech 1389–1393, který byl příbuzný s rodem z Hustířan. Majnušovými potomky byli Bavor z Neznášova, Petr z Neznášova a Čeněk z Neznášova. Manželka Čeněka, Anna, vlastnila Rotemberk v roce 1457 (Šimek 1989, 324). V roce 1494 měl Rotemberk ve vlastnictví Bavor z Hustířan (Durdík 2000, 480). V roce 1523 se synové Bavora podělili o otcovský majetek a Rotemberk připadl Jiřímu z Hustířan. Jan z Hustířan, který hrad získal později po svém bratru, provedl v roce 1542 vklad svého majetku do obnovených desek zemských a jako příslušenství Neznášova uvedl i pustý hrad Rotemberk (Šimek 1989, 324). Po Janově smrti 26. ledna 1565 se zřícenina hradu stala součástí smiřického panství, pod kterým zůstala několik staletí a dál chátrala. Dnes se z hradu dochovaly pouze nepatrné stopy (Křížek – Řezník 1992, 72). Po roce 1588 zprávy o hradu mizí a časem bylo zapomenuto i jeho jméno. Bavor z Hustířan používal kolem roku 1511 přídomek na Rotmberce, jde o první doklad druhého názvu sídla.

Pozůstatky zaniklého Rotemberku jsou dnes známy pod názvem *Hrad* a další upomínkou na něj je jméno mlýna, na úpatí hradního návrší, kterému se říká *Podhradní mlýn*. Mlýn byl doložen již k roku 1542 a dnes je pozměněn v obytnou budovu (Šimek 1989, 324). V roce 1978 zde byl proveden archeologický průzkum J. Siglem, kdy byly odkryty zbytky kamenného a cihlového zdiva a keramika ze 14. a 15. století (Kalferst 1993, 100–101). Podobu hradu však spolehlivě rekonstruovat nelze (Šimek 1989, 324). V květnu 1992 provedlo AO MVČ v Hradci Králové další výzkum, důvodem bylo opakované narušení areálu bývalého hradu amatérskými výzkumníky a snaha o vyřešení otázek spojené s funkcí, osídlením a datováním hradu. Dvoudenní výzkum byl také zaměřen na problematiku možného předhradí a hospodářského zázemí hradu. (Kalferst 1993, 101).

Hrad stával západně od obce Neznášov na protáhlém ostrohu, který se svažuje k levému břehu říčky Hustířanky (Šimek 1989, 324). Dispozice hradu se uvádí jako trojdílná (**Obr. 29**). V části označované jako předhradí byl nalezen nevýrazný pozůstatek valu, který však může být i pravěkého původu. Za příkopem se nachází vlastní nejspíše

dvojdílný hrad. Dochoval se reliéfní relikv obvodové fortifikace a pozůstatky okrouhlé věže. Na jižní straně se podařilo objevit zbytky podsklepených objektů a na jihovýchodní straně příkopu byla odkryta studna (Durdík 2000, 480).

5. 4 Zámecký vrch u Dubence

Ves Dubenec je poprvé připomínána v roce 1229, další zprávy pocházejí až z poloviny 14. století (Svoboda 1998, 156). Ves leží asi 5 km jižně od Dvora Králové nad Labem a byla rozdělena na horní a dolní mezi vladyky z Dubence (**Obr. 26**). Jedna větev rodu vlastnila část vsi s kostelem a druhé patřila část s tvrzí u mlýna Kalinovce a s dvorem (Šimek 1989, 102). Část s kostelem vlastnili v roce 1383 Věnek Kordule, Věnek Břída a Václav (Sedláček 1933, 87). Majitelem tvrže u mlýna byl před rokem 1395 Věnek z Dubence, po jeho smrti tvrz zdědil Přibík z Dubence. Tomu se podařilo získat do svého vlastnictví i druhou část vesnice. V roce 1426 je v pramenech jako vlastník vsi zapsán Vaněk Kordule z Dubence, který se pravděpodobně stal spojencem Jana Koldy ze Žampachu a Náchoda. Spojenectví bylo zřejmě důvodem rozboření tvrže 10. června 1441 vojenskou hotovostí Hradeckého kraje (Šimek 1989, 102).

Bývalá tvrz stála na *Zámeckém vrchu*, nepravidelného oválu a průměru 35–50 m a byla vybudována do čtyřhranu. Ze všech stran byla opevněna příkopem a valem a předpokládá se, že na severovýchodní straně vedle brány stála čtyřhranná věž a v severozápadní části bylo vybudováno obydlí majitelů (**Obr. 30**). Tvrz byla někdy nazývána *Kalinovec*, protože stála nad mlýnem téhož jména (Šimek 1989, 102). Starší tvrz byla dle nalezených keramických fragmentů založena už ve 13. století (Svoboda 1998, 156). Ve druhé polovině 18. století se v době stavby josefovské pevnosti usídlili v okolních vesnicích vojáci, kteří se v tvrzišti snažili najít poklad a přispěli tak k rozpadu zříceniny (Šimek 1989, 102).

Novou tvrz v Dubenci nechal vybudovat Žibřid Kordule ze Sloupna. Žibřid byl spojencem Jiřího z Poděbrad, se kterým v roce 1448 dobýval Prahu a později se účastnil vojenského tažení proti Fridrichovi Saskému. Tvrz je poprvé uváděna v písemných pramenech v roce 1481 za Žibřidova stejnojmenného nástupce. V roce 1505 byl dubenský statek opět dělen, a to mezi jeho dvě dcery. Dcera Duška získala tzv. novou dubeneckou tvrz, dvůr a část vsi, ale před rokem 1534 její manžel vše prodal vladykovi Majnušovi Bukovskému z Hustířan. Druhá dcera, Anna, prodala svou část Natanaelovi z Černína. První část pak přešla na Majnušova syna Jana, který ji vlastnil až do roku 1569.

Po jeho smrti ji zdědil Adam Bukovský z Hustířan, který svoji část v roce 1571 prodal Karlu Zilvárovi z Pilníkova. Po roce 1580 vlastnila dubeneckou tvrz Karlova manželka Magdalena Zilvárová rozená z Valdštejna a po její smrti další příbuzní z rodu Valdštejnů (Šimek 1989, 102). Vdova Magdalena měla na Dubenci svého úředníka a po své smrti odkázala tvrz svým sestrám Jitce, Barboře a Kateřině z Valdštejna. Poslední majitelkou ze sester byla Barbora, po ní zdědili statek Kristián, Jiří a Jan z Valdštejna, ale v té době ještě nebyli zletilí, proto nějaký čas statek spravoval její bratr Hanibal z Valdštejna (Sedláček 1933, 88). Valdštejnové drželi dubeneckou tvrz až do roku 1624, kdy ji Albrecht z Valdštejna vyměnil s Marií Magdalenou Trčkovou z Lobkovic za jiný majetek (Šimek 1989, 102). V roce 1634 vlastnila dubeneckou tvrz královská komora, která ji darovala za vojenské služby císařskému hejtmanovi a polnímu staviteli Giovannimu Battistovi Pieronimu (Šimek 1989, 102–103). Celý Dubenec byl znovu spojen až v roce 1662, kdy žirečtí jezuité získali i druhou polovinu vsi. Část jim patřila již od počátku 16. století (Šimek 1989, 103).

Nová tvrz stála nedaleko kostela a byla obklopena vodními příkopy. V písemných pramenech je naposledy připomínána v roce 1749, i když už dlouho nesloužila jako sídlo vrchnosti. Tvrz je popisována jako jednopatrová budova se síní, osmi pokoji a kaplí. V přízemí byly další pokoje, *salla terrena* a příslušenství. Později však celá zanikla (Šimek 1989, 103).

6. Stolní a kuchyňská keramika

Nálezový soubor z poloh ve Velkém Vřešťově je uložen v Muzeu východních Čech v Hradci Králové. Při vyhodnocování keramického souboru a vytváření databáze v programu Microsoft Excel 2016 jsem se inspirovala deskripčním systémem vytvořeným pro zpracování nálezů z obléhacího tábora u Lichnice (Doležalová 2013). K určení okrajů, den a výzdoby keramických fragmentů jsem využila typologii vypracovanou pro soubor z radnice v Českých Budějovicích (Čapek – Militký, 2017) a typář vypracovaný Milanem Zápotockým pro keramiku severočeského Polabí (1978). Celý keramický soubor (419 keramických fragmentů) jsem rozdělila do keramických tříd podle makroskopicky postihnutečných technologických, morfologických, typologických a výrobních vlastností (ostřivo, část keramické nádoby, typy okrajů, výzdoba apod.) u sledovaných jedinců (**Graf 1**). Celkový počet 18 kusů pro polohu *Na hradě*, jsem rozdělila do 4 keramických tříd. Zbýlých 401 fragmentů z polohy *Na zámku* jsem dělila do 11 keramických tříd. V třetí poloze – obléhací tábor – nebyl proveden žádný povrchový sběr či výzkum. Mezi nejpočetnější keramické třídy patří sestupně **keramická třída 2 a 4** z polohy *Na hradě*, z polohy *Na zámku* jsou to pak sestupně třídy **13, 10, 11 a 6** (**Graf 2**). Dále uvádím jejich popis: 1. struktura keramiky, 2. ostřivo, 3. výpal, 4. úprava povrchu, 5. barva vnějšího povrchu, 6. barva lomu, 7. barva vnitřního povrchu, 8. tvrdost fragmentu, 9. síla stěny, 10. afinita, 11. poznámky, 12. počet fragmentů v keramické třídě.

6. 1 Keramické třídy

keramická třída 1

1. střeozrnná
2. písek
3. oxidační
4. jemně drsný vnější i vnitřní povrch
5. šedoběžová
6. světle béžová
7. světle béžová
8. střední až tvrdý
9. silná
10. –
11. bez výzdoby, vytáčená výroba
12. 2

keramická třída 2

1. střeďo až hrubozrnná
2. zrnka písku
3. redukční s oxidačním přežahem
4. jemně drsný až hrubý vnitřní i vnější povrch
5. šedoběžová až oranžová
6. tmavě šedá
7. béžová až oranžová
8. střední až tvrdý
9. silná
10. KT 4
11. šroubovice vývalková široká, rytá linie
12. 9

keramická třída 3

1. hrubozrnná
2. písek
3. oxidační
4. hladký vnitřní i vnější povrch
5. oranžová
6. oranžová
7. oranžová
8. tvrdý
9. tenká
10. –
11. výroba neurčena, bez výzdoby
12. 1

keramická třída 4

1. celistvá až jemnozrnná
2. slída a písek
3. redukční
4. jemně drsný vnitřní i vnější povrch
5. šedoběžová až šedohnědá
6. šedá
7. šedá
8. střední
9. silná
10. KT 2
11. rytá vývalková šroubovice
12. 6

keramická třída 5

1. jemnozrnná
2. zrnka písku
3. oxidační
4. velmi hladký vnější i vnitřní povrch
5. béžová až narůžovělá
6. světlá béžová
7. bílá až narůžovělá
8. tvrdý, jeden jedinec měkký
9. silná
10. –
11. vytáčená výroba, ojedinělá rytá linie
12. 4

keramická třída 6

1. celistvá až středozrnná
2. zrnka písku a slídy
3. redukční převažuje, objevuje se i redukční s oxidačním přežahem
4. jemně drsný až hladký vnitřní i vnější povrch
5. šedá až šedočerná
6. odstíny šedé až černé
7. šedobéžová, šedooranžová až šedočerná
8. střední až tvrdý
9. převažuje silná
10. KT 14, 8
11. převažuje vytáčená výroba, stopy po odříznutí, přepálená keramika, jeden jedinec zdoben černou malbou
12. 22

keramická třída 7

1. středo až hrubozrnná
2. písek
3. oxidační a oxidační s redukčním přežahem
4. jemně drsný až hrubý vnější i vnitřní povrch
5. šedá až oranžová
6. světle šedá
7. šedooranžová až béžová
8. střední až tvrdý
9. silná
10. KT 12
11. vytáčená výroba, bez výzdoby
12. 7

keramická třída 8

1. celistvá až středozrná
2. písek i slída, dva jedinci bez příměsí
3. redukční převažuje, objevuje se redukční s oxidačním přežahem
4. hladký až hrubý vnitřní i vnější povrch
5. šedobéžová a šedooranžová
6. odstíny tmavě šedé
7. šedooranžová až šedočerná
8. střední až tvrdý
9. silná až velmi silná
10. KT 6, 14
11. vytáčená výroba, bez výzdoby
12. 8

keramická třída 9

1. středo až hrubozrná
2. písek
3. redukční s oxidačním přežahem
4. jemně drsný až hladký vnitřní i vnější povrch
5. šedooranžová, šedobéžová až šedohnědá
6. tmavě šedá
7. oranžová až béžová
8. střední až tvrdý
9. převažuje silná, objevuje se tenká
10. KT 15
11. převažuje vytáčená výroba, plastická lišta, rytá šroubovice
12. 16

keramická třída 10

1. celistvá až hrubozrná
2. zrnka písku, ojediněle slída
3. oxidační
4. jemně drsný až hladký vnitřní i vnější povrch
5. odstíny světle béžové nebo hnědé
6. béžová
7. odstíny světle béžové nebo hnědé
8. střední až tvrdý
9. převažuje silná
10. KT 13
11. vytáčená i obtáčená výroba, převažuje vytáčená; šroubovice vývalková úzká a široká, červená malba, plastická lišta, rytí
12. 91

keramická třída 11

1. celistvá až středozrnná
2. zrnka písku, slída, jedinci bez ostřiva
3. oxidační
4. jemně drsný až hladký vnitřní i vnější povrch, glazování oboustranně
5. šedooranžová, oranžová a béžová
6. oranžová, béžová
7. béžová, oranžová
8. střední až tvrdý
9. objevuje silná i tenká, silná převažuje
10. –
11. převažuje vytáčená výroba, obtáčená ojediněle, šroubovice vývalková úzká a široká, červená malba, plastická lišta
glazura: objevuje se oranžová, žlutozelená, hnědá, béžová a šedozeleň glazura na vnějším i vnitřním povrchu
12. 64

keramická třída 12

1. středozrnná až hrubozrnná
2. písek
3. oxidační
4. hrubý vnitřní i vnější povrch
5. odstíny oranžové a béžové
6. oranžová, béžová
7. oranžová, béžová
8. střední až tvrdý
9. silná
10. KT 7
11. vytáčená výroba, bez výzdoby
12. 9

keramická třída 13

1. celistvá až středozrnná
2. písek, objevuje se i slída
3. oxidační
4. jemně drsný až hladký vnitřní i vnější povrch
5. odstíny hnědé, oranžové a béžové
6. odstíny hnědé, oranžové a béžové
7. odstíny hnědé oranžové a béžové
8. střední až tvrdý
9. silná i tenká zastoupeny stejně
10. KT 10
11. převažuje výroba vytáčená, šroubovice vývalková úzká a široká, jeden jedinec bílá malba, rytá linie, jeden jedinec černá malba, červená malba

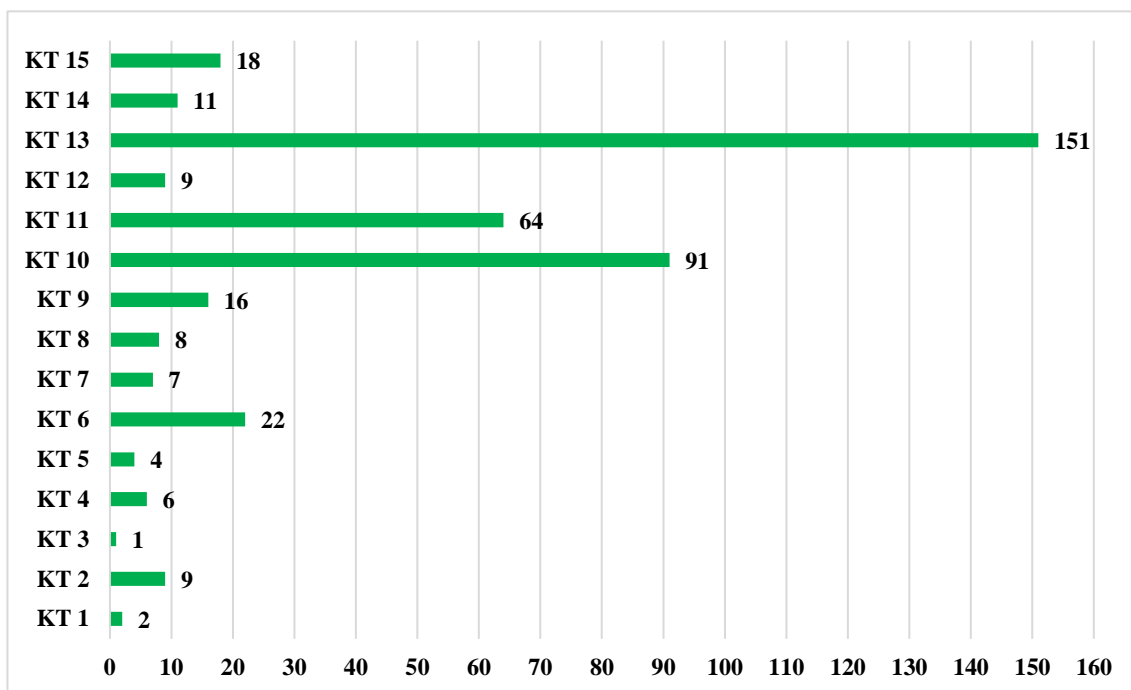
12. 151

keramická třída 14

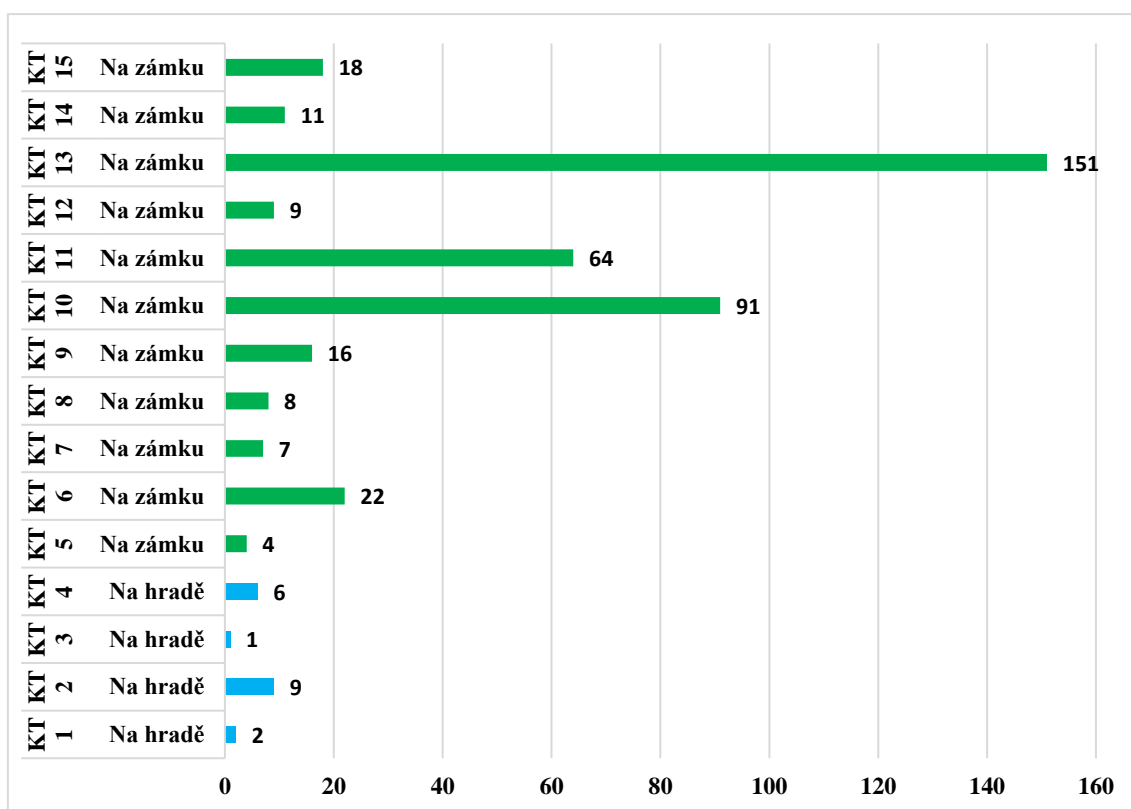
1. celistvá až středozrnná
2. písek, ojediněle slída
3. redukční
4. jemně drsný až hladký vnitřní i vnější povrch
5. tmavá šedooranžová
6. tmavě šedá
7. šedooranžová, hnědá, oranžová
8. střední až tvrdý
9. tenká i silná ve stejné míře zastoupeno
10. KT 6, 8
11. vytáčená výroba, bez výzdoby
12. 11

keramická třída 15

1. celistvá až středozrnná
2. písek, ojediněle slída
3. redukční s oxidačním přežahem
4. jemně drsný až hladký vnitřní i vnější povrch
5. světlé odstíny oranžové, béžové a hnědé
6. tmavě šedá
7. odstíny šedo oranžové, hnědé a béžové
8. střední až tvrdý
9. silná i tenká
10. KT 9
11. převažuje vytáčená výroba, jeden jedinec rytá šroubovice
12. 18

Graf 1: Počet fragmentů v jednotlivých keramických třídách

Graf 2: Zastoupení keramických tříd na polohách a počet fragmentů

6. 2 Popis keramických tříd

Keramická třída 2 zastupuje středo až hrubozrnnou keramiku, s viditelným písčitým ostřivem. Povrch je jemně drsný až hrubý z vnitřní i vnější strany. Keramika byla vypálena redukčně s oxidačním přežahem, proto má tmavě šedou barvu lomu, ale vnější i vnitřní povrch je zabarven do odstínů béžové až oranžové. Mezi výzdobné prvky patří různě široká vývalková šroubovice a rytá linie (**Graf 7**). Celkový počet keramických fragmentů zařazených do této třídy je devět. Kromě jednoho jedince, který je z vzhůru oble vytaženého okraje hrnce (**Graf 5**), všechny pocházejí z výdutě blíže neurčených nádob (**Obr. 31: 1–3; 6**).

Keramická třída 4 je celistvá až jemnozrnná keramika s jemným slídnatým a písčitým ostřivem. Povrch je jemně drsný z vnitřní i vnější strany. Keramika je redukčně pálená s šedou barvou lomu jedince a šedobéžovou až šedohnědou barvou vnějšího povrchu. Barva vnitřního povrchu je šedá. U této keramické třídy se jako výzdobné prvky objevují rytá vývalková šroubovice (**Graf 7**). Celkově má keramická třída šest jedinců, dva kusy jsou z výdutě nádoby, zbytek pochází z okrajů hrnců s nahoru vytaženým okrajem nebo s okrajem vodorovně vyloženým (**Graf 5**), (**Obr. 31: 4–5; 7–9**).

Keramická třída 13 je nejpočetnější třídou z celého souboru. Struktura keramiky je celistvá až středoizrnná. Vůdčím ostřivem je písek, ale objevuje se i slída. Povrch je jemně drsný až hladký na vnitřní i vnější straně. Keramika je pálena oxidačně s odstíny hnědé, oranžové a výjimečně béžové na lomu fragmentu, vnitřním, a i vnějším povrchu. Keramika je zdobena vývalkovitou šroubovicí širokou nebo úzkou (**Obr. 33: 3; 8**), rytou linií (**Obr. 34: 1; 3**) a červeně malovanou linkou. U dvou jedinců byl zaznamenán výskyt bílé a černé (zřejmě přepálené) malby v podobě jednoduché linie u malby bílé a tzv. „jazýčků“ (**Obr. 32: 5–6; 8–11**) u malby černé (**Graf 7**). Celkově obsahuje keramická třída 151 jedinců (**Graf 5**), převažují fragmenty z výdutě (131 ks), objevilo se deset okrajů (**Obr. 38: 2–6; Obr. 39: 3**), sedm den a tři ucha (**Obr. 37: 1; 6–7**). Ucha jsou pásková prožlabená, okraje pak pocházejí nejčastěji z hrnců s vně vyhnutým a zaobleným okrajem, jeden okraj pochází ze džbánu s vysokým okružím a zaobleným okrajem, objevil se i okraj z mísy se zavínutým okrajem a zaoblený okraj ze zvonovité pokličky (**Obr. 34: 9**).

Keramická třída 10 druhá nejpočetnější keramická třída ze souboru. Jedná se o keramiku celistvé až hrubozrnné struktury. Příměsí v keramickém těstě je především písek, ojediněle slída. Vnitřní i vnější povrch je jemně drsný až hladký. Výpal je

oxidačního charakteru s béžovou barvou na lomu. Vnější i vnitřní povrch je zabarven do odstínů světle béžové nebo světle hnědé. Mezi výzdobu keramické třídy patří vývalková šroubovice široká nebo úzká (**Obr. 33: 1; 4–7; 11; 13**), červeně malované linie (**Obr. 32: 3–4**) a plastická lišta (**Obr. 33: 14**) u jednoho jedince (**Graf 7**). Keramická třída má 91 kusů, z toho převažují fragmenty z výdutě nádob (78 ks), dále devět jedinců z okrajů (**Obr. 39: 2; 5; 8; 10**) a čtyři dna. Objevují se především okraje z hrnců, a to zavnuté, vně vyhnuté, ovalené nebo vzhůru vytažené a vodorovně vyložené. Dále se vyskytl okraj z pokličky (**Obr. 34: 11**) a džbánu (**Graf 5**).

Keramická třída 11 představuje glazovanou keramiku celistvé až středozrné struktury (**Obr. 34: 4–7**). Jako ostřivo byl použit písek nebo slída, zastoupeny jsou i keramické fragmenty bez viditelných příměsí v keramickém těstě. Keramika je pálena oxidačně. Barva lomu fragmentů je béžová až oranžová, vnější a vnitřní povrch má odstíny oranžové a béžové. Povrch je jemně drsný až hladký a objevuje se oboustranné glazování. Mezi další výzdobné prvky v této keramické třídě patří vývalková šroubovice úzká nebo široká (**Obr. 33: 2; 9–10**), červeně malované linie (**Obr. 32: 1; 7**) a plastické lišty (**Graf 7**). Glazura se objevuje oranžová, žlutozelená, hnědá, béžová a šedozelená. Celkový počet jedinců v této keramické třídě je 64, z toho 51 představuje části z výdutě a čtyři kusy z dna. Dalších pět kusů jsou zlomky hrnců s vytaženým nebo vně vyhnutým okrajem (**Obr. 38: 9–10; Obr. 39: 1; 6–7**) včetně jednoho ovaleného okraje z mísy (**Graf 5**). Dále se objevily čtyři ucha nejčastěji pásková prožlabená (**Obr. 37: 2; 4–5**) a jedna nožička z pánvičky (**Obr. 34: 8**).

Keramická třída 6 obsahuje redukční keramiku celistvé až středozrné struktury. Příměsí v ostřivu jsou písek a slída. Keramika byla vypálena redukčně, objevují se i jedinci s oxidačním přežahem. Barva lomu fragmentů je šedá až černá, barva povrchů nese odstíny šedobéžové až šedočerné. Povrch je jemně drsný až hladký na vnitřní i vnější straně. Mezi výzdobnými prvky se objevuje černá malovaná linie u jednoho jedince (**Obr. 32: 2**), jinak je keramika bez výzdoby (**Graf 7**). Celkově má třída 22 jedinců, z toho 19 výdutí, dva okraje (**Obr. 38: 7; Obr. 39: 9**) a jedno dno. Okraje pocházejí ze džbánů s výrazně profilovaným okružím nahoře seříznutým (**Graf 5**).

6.3 Vyhodnocení keramického souboru

Pro srovnání a vyhodnocení souboru stolní a kuchyňské keramiky z Velkého Vřešova byly použity analogie ze severovýchodních Čech z vrcholně středověkých

lokalit. Při porovnávání jsem se soustředila především na technologické, morfologické, výrobní a typologické podobnosti (výpal, struktura keramického těsta, barva povrchů, výzdobné prvky aj.). Keramické třídy byly hodnoceny a analyzovány pro každou lokalitu zvlášť.

6.3.1 Poloha Na hradě

V poloze *Na hradě* (**Obr. 31**) patří mezi nejčastěji zastoupenou keramiku redukčně pálené zboží šedooranžových až šedohnědých nebo béžových odstínů (KT 2, KT 4). KT 2 představuje devět zlomků středo až hrubozrnné struktury, KT 4 zastupuje šest zlomků. Ostřivem v keramickém těstě je výhradně písek. Výpal je redukční, nicméně v závěru výpalu došlo k přístupu vzduchu, díky čemuž je povrch keramiky v barvách béžové až oranžové, ale barva lomu je v šedých odstínech. Z vnější i vnitřní strany jsou keramické fragmenty jemně drsné až hrubé na dotek. U KT 4 se vyskytl výpal redukční bez oxidačního přezahu, se šedou barvou lomu a šedobéžovou až šedohnědou barvou povrchů. Struktura keramického těsta je na rozdíl od KT 2 celistvá až jemnozrnná s příměsí nejen písku, ale i slídy. Bylo rozpoznáno deset výdutí (**Graf 4**) z blíže neurčených nádob, jeden vzhůru oble vytažený okraj hrnce (H.3.5), dva jedinci z hrnce s okrajem vodorovně vyloženým (H.13.3.2; H.13.5.1), jeden fragment je z hrnce s nahoru vytaženým okrajem (H.17.8.5) a jeden z okraje neurčené nádoby (**Graf 5**). Mezi výzdobnými prvky se v souboru objevuje rytá šroubovice, šroubovice vývalková široká a rytá linie (**Graf 7**). Analogickou keramikou mohou být nálezy z Pustohradu, kde byly nalezeny velmi podobné keramické tvary s podobným zabarvením keramiky, liší se však ve výpalu, který byl u keramického materiálu z Pustohradu pálen oxidačně. Chronologicky se keramika tohoto typu řadí na konec 13. století a do poloviny století následujícího (Durdík 1980, 262–264). Keramika je podobná i nálezům ze starší fáze z manské tvrže v Mladých Bukách, která je také datována do závěru 13. století až 1. poloviny 14. století (Wolf 2004, 229–233).

Dále se na lokalitě vyskytly dva fragmenty nezdobené béžové keramiky (KT 1). Keramika má středoizrnnou strukturu a keramické těsto obsahuje příměs písku. Výpal je ryze oxidační se světle béžovou barvou lomu. Technika výroby byla vytáčená. Do této keramické třídy byly zařazeny jeden blíže neurčitelný okraj (**Graf 5**) a jedna výduť (**Graf 4**), typy nádob proto nebylo možné rozeznat. Do KT 3 byl zařazen pouze jeden jedinec z výdutě neurčitelné nádoby (**Graf 4**). Výpal proběhl v oxidačním prostředí, příměsí

v keramickém těstě byl opět písek. Struktura těsta je hrubozrnná, ale vnější i vnitřní povrch fragmentu je hladký. Jedná se o fragment z tenkostěnné nádoby oranžové barvy. technologie výroby nebyla určena kvůli malé velikosti jedince. Zlomek byl bez výzdoby. K těmto dvěma keramickým třídám nebyly dohledány analogie, kvůli malému počtu fragmentů.

6. 3. 2 Poloha Na zámku

V poloze *Na zámku* je nejvíce zastoupenou keramikou oxidačně pálené zboží světle hnědých, béžových až oranžových odstínů s červenou malbou (**Obr. 32: 3–6; 8–11**). Tato keramika je zastoupena ve dvou nejpočetnějších keramických třídách (KT 13, KT 10). Keramické třídy představují celistvou až hrubozrnnou keramiku, u které byl jako příměs použit písek, ojediněle se vyskytla i slída. Výpal byl ve všech případech oxidační s béžovou barvou lomu. Jemně drsný až hladký vnitřní i vnější povrch má pak barvu světle béžovou nebo hnědou, u KT 13 se vyskytují i odstíny oranžové. Převažují silnostěnné fragmenty a objevuje se vytáčená i obtáčená výroba. Celkově obsahuje KT 13 151 zlomků a KT 10 91 jedinců. Celkově bylo rozpoznáno 210 výdutí, 11 den (Dn.01.01; Dn.01.03; 6 neurčeno; **Obr. 35: 1; 3–4**), u některých byla zjištěna podsýpka (4) nebo odříznutí (5), zbylá dna nešla určit pro svou malou velikost (**Graf 4**). Dále 19 okrajů (**Obr. 38: 2–6; Obr. 39: 2–3; 5; 8; 10**), devět z hrnců se zavinutým, vně vyhnutým, ovaleným, zaobleným, vzhůru vytaženým nebo vodorovně vyloženým okrajem (H–835; H.12.5.33; H.13.1.1; H–373; H.12.4.7; H.2.1.8; H.12.5.19; H.2.2.14). Objevily se dva okraje ze džbánu (D–522), jeden byl zaoblený s vysokým okružím (D.2.1.17), dále jeden okraj z pokličky (Pk–21), jeden zaoblený okraj ze zvonovité pokličky (PO.2.4.4), (**Obr. 34: 9, 11**). Posledním určitelným okrajem je zavinutý okraj z mísy (M–391). Zbylé okraje nebylo možno rozpoznat a určit (**Graf 5**). Dále se objevily čtyři pásková prožlabená ucha (U–11; Uch.13.01; Uch.01.01 a 1 neurčitelné; **Obr. 37: 1; 6–7**). Do výzdobných prvků těchto keramických tříd (**Obr. 33: 1; 3–6; 8; 11; 14**) patří šroubovice vývalková úzká a široká, červená malba, černá malba u jednoho jedince, rytí (**Obr. 34: 1, 3**) a plastická lišta (**Graf 7**). Tyto dvě keramické třídy mají své analogie například v souborech z Javorníku a Břečtejna (Drnovský 2017, 95), v nálezech z Rechenburku (Wolf 1983, 262) nebo keramice z Vízmburka (Košťál 2007, 50). Dále pak také na Hrádku u Bolkova (Hejna 1960, 470) a na zaniklém hradě Vražba (Sigl 1979, 30). Tato keramika, často označovaná jako *červeně malovaná keramika* se tradičně

vyskytuje v severozápadních Čechách, ale i na lokalitách východních Čech (Nekuda – Reichertová 1968, 137). Doložena byla také například v Hradci Králové, v Chrudimi nebo ve šlechtických sídlech Rotemberk, Pustohrad, Kumburk, Mladé Buky a Pecka (Drnovský 2017, 95). Objevuje se od přelomu 13. – 14. století až do století 16. především v severozápadních Čechách (Gabriel – Smetana, 1983).

Další hojně zastoupené keramické zboží představuje glazovaná keramika (KT 11) celistvé až středozrné struktury (**Obr. 34: 4–7**). Do keramického těsta byl přidán písek nebo slída, u některých fragmentů viditelné příměsi chybí. Keramika byla pálena oxidačně s béžovým nebo oranžovým zabarvením lomu. Povrch keramických úlomků je jemně drsný až hladký, v odstínech oranžové a béžové, někdy může být lehce šedě zabarven. Převažuje vytáčený způsob výroby. Keramická třída obsahuje celkově 64 jedinců, z toho 51 výdutí, čtyři dna (Dn.01.01; Dn.01.03;), u kterých se vyskytla podsýpka (1) i odříznutí (2), tři pásková prožlabená ucha (Uch.01.06; U–22); 1 neurčeno; **Obr. 37: 2; 4–5**), (**Graf 4**), čtyři okraje z hrnců (**Obr. 38: 9–10; Obr. 39: 1; 6–7**) s vytaženým nebo vně vyhnutým okrajem (H–353; H–347; H.2.1.1; H.2.1.1), jeden ovalený okraj z mísy (M–411) a jednu nožičku od pánvičky (**Graf 5**). Jako zdobení se objevuje šroubovice vývalková úzká a široká (**Obr. 33: 2; 9–10**), červená malba (**Obr. 32: 1; 7**) a plastická lišta (**Graf 7**). Glazování se objevuje oranžové, žlutozelené, hnědé, béžové a šedozeleň. Keramická třída zahrnuje keramiku s vnitřní i vnější glazurou, ale glazování vnitřku převažuje. Glazovaná keramická třída má své analogie na lokalitách Javorník a Břečtej, dále pak na Skalách, v Kumburku a v Pece (Drnovský 2017, 98). Objevuje se i na Vízmburku (Košťál 2007, 50). Raně novověké analogie glazované keramiky se našly ve městech – Hořice, Jičín, Náchod, Nová Paka, Trutnov (Drnovský 2017, 98). Glazovaná keramika se vyskytuje asi od poloviny 15. století a v průběhu celého 16. století (Blažková 2013, 219–221).

Další skupinou keramiky, která se vyskytuje na lokalitě, je redukčně pálené zboží někdy s oxidačním přežahem (KT 6, 14, 8). Tato keramika má celistvou až středozrnou strukturu a v keramickém těstě byly jako příměsi použity zrnka písku a slída. Jedná se o často přepálenou keramiku výpalu redukčního výjimečně s oxidačním přežahem. Barva lomu je v odstínech tmavě šedé až černé a jemně drsný až hladký povrch má barvu šedočerné, nebo šedobéžové či šedooranžové a hnědé u oxidačního přežahu. Keramika je silnostěnná a převažuje u ní vytáčená výroba. KT 8 se odlišuje pouze ve větší hrubosti u

některých fragmentů a dále se u ní vyskytují i zástupci s velmi silnou stěnou, které jsou zřejmě ze zásobnic. Naproti tomu se KT 14 odlišuje zastoupením tenkostěnných fragmentů. Redukčně pálenou keramiku zastupuje 22 jedinců v KT 6, 11 kusů v KT 14 a osm fragmentů z KT 8. Z celkového počtu fragmentů bylo určeno 35 kusů výdutí bez výzdoby (**Graf 4**), jeden vně vyhnutý ovalený okraj hrnce (H.12.3.35), dva okraje (**Obr. 38: 7; Obr. 39: 4; 9**) ze džbánů s výrazně profilovaným okružím nahoře seříznutým (D.4.1.1), (**Graf 5**), jedno ucho (Uch.12.03; **Obr. 37: 3**) a dvě blíže neurčená dna, u kterých bylo zjištěno odříznutí. Výzdoba (**Graf 7**) se vyskytla pouze u jednoho jedince, šlo o černou (přepálenou) malbu (**Obr. 32: 2**), jinak jsou keramické fragmenty nezdobené. Redukčně pálená keramika se v menší míře objevuje na lokalitách Břečtejns, Javorník, Pecka, Kumburk, Adršpach a v České Skalici (Drnovský 2017, 97). Takto pálená keramika se vyskytovala ve východních Čechách v 15. století (Doležalová 2013, 173).

Následující keramické zboží (KT 15, 9) se vyznačuje také redukčním výpalem, ale na rozdíl od předchozí skupiny byl zaznamenán oxidační přežah u všech nalezených fragmentů. Keramika je celistvé až hrubozrnné struktury, příměsí v keramickém těstě je písek, slída se vyskytuje minimálně jen u několika jedinců (KT 15). Povrch je z obou stran jemně drsný až hladký a barva povrchů je v odstínech šedooranžové, šedobéžové až šedohnědé u některých jedinců ve světlých odstínech. Zabarvení lomu je pak tmavě šedé, což je způsobeno redukčním výpalem. Převažuje silnostěnná keramika, ale objevují se i zlomky tenkostěnné. Do KT 15 náleží 18 fragmentů a do KT 9 bylo zařazeno 16 jedinců. Celkově se v této skupině vyskytlo 27 výdutí, tři okraje z hrnců (**Graf 4**), jeden vně vyhnutý ovalený, potom jeden ovalený s výrazným podžlabením a jeden zavínutý (H.12.3.10; H.12.4.5; H-851; **Obr. 38: 1; 8**). Dále byl určen jeden zvonovitý okraj (**Obr. 34: 10**) z pokličky (PO.2.4.4), (**Graf 5**) a tři dna (Dn.01.01), u jednoho bylo zjištěno odříznutí, zbylá dvě nebyla určena (**Obr. 36: 1–3**). Fragmenty byly zdobené minimálně (**Obr. 33: 7; 13**), pouze u čtyř jedinců se vyskytla rytá šroubovice (**Obr. 34: 2**) a jedna plastická lišta (**Graf 7**). Vlastnosti těchto keramických tříd odpovídají podobným nálezům na řadě blízkých lokalit v severovýchodních Čechách. Například nálezy z Břečtejns a Javorníku (Drnovský 2017, 94–95), dále charakteristika keramiky odpovídá keramické třídě H15 v práci o Vízmburku (Košťál 2007, 50) nebo keramice popisované v nálezech z neznámé opevněné lokality u Vlčic (Sigl – Wolf 1983, 642). Nálezy

analogické keramiky pocházejí také z Bradla nebo starší fáze tvrže v Mladých Bukách (Drnovský 2017, 95). Keramika tohoto typu se zřejmě vyskytovala od 2. poloviny 13. století a celé 14. století (Drnovský 2017, 98–99).

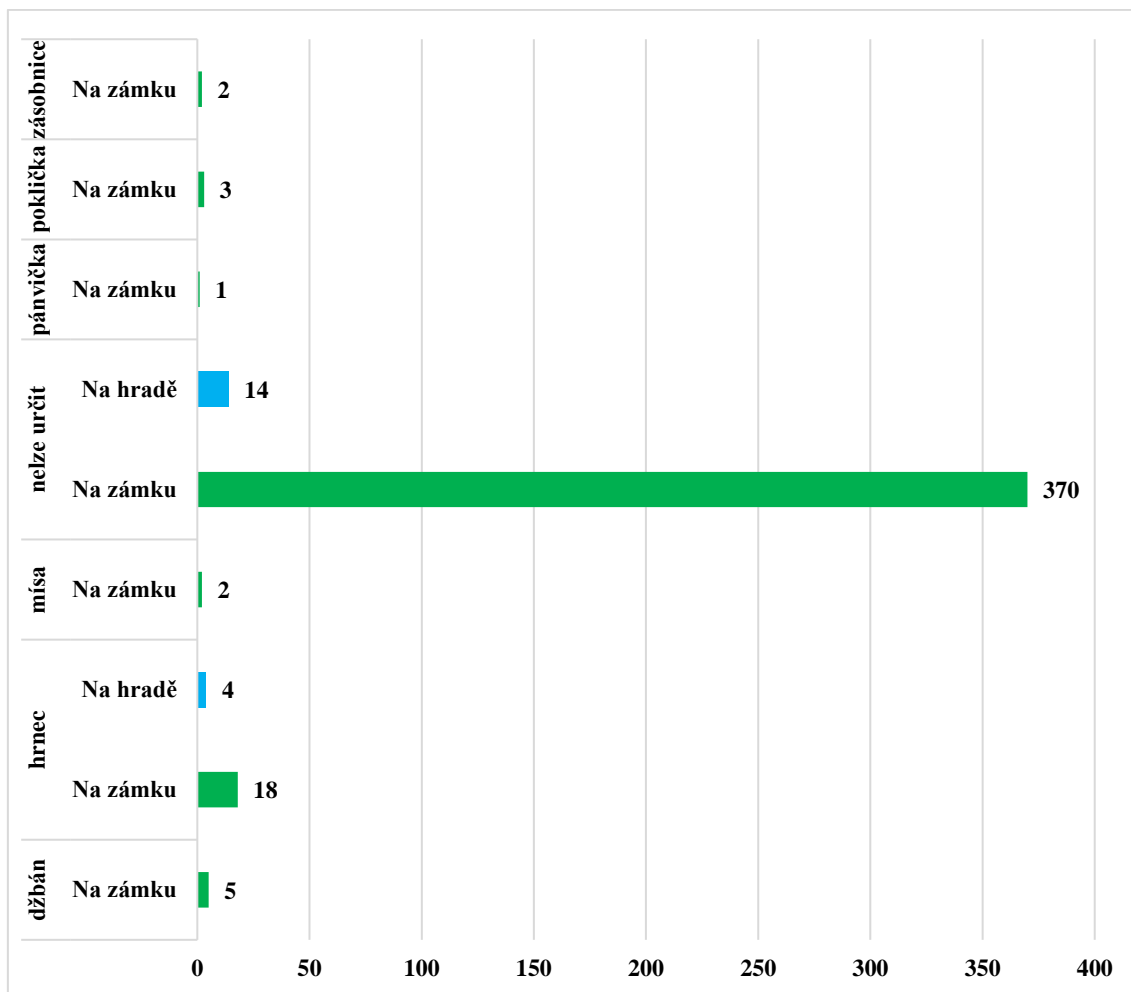
V neposlední řadě se na lokalitě *Na zámku* vyskytlo 16 keramických fragmentů středo až hrubozrnné struktury s příměsí písku v keramickém těstě (KT 12, 7). Objevil se u nich především oxidační výpal, v některých případech s redukčním přezahem. Povrch je zvenku i zevnitř jemně drsný až hrubý na dotek. Barva lomu je světle šedá nebo v odstínech oranžové, výjimečně béžové. Povrchy jsou pak v odstínech šedooranžové až béžové. Jde o silnostěnnou keramiku s vytáčenou technologií výroby. Skupina je zastoupena 11 výdutěmi bez výzdoby (**Graf 4**). Dále se objevily tři dna (Dn.01.03; Dn.01.01) u dvou bylo zjištěno odříznutí a u jedné podsýpka (**Obr. 35: 2; Obr. 36: 4**), dva okraje, jeden vně vyhnutý a jeden ovalený s výrazným podžlabením z hrnce (H.12.4.7). Dále jeden kalichovitý okraj ze džbánu (D–412), (**Graf 5**). Keramika je také bez výzdobných prvků (**Graf 7**). Keramické třídy jsou analogické s oxidačně pálenou keramikou oranžových odstínů, která se vyskytuje ve velké části středověkých Čech, včetně městského prostředí v severovýchodních Čechách (Drnovský 2017, 96). Takto zabarvená keramika byla nalezena například na lokalitách Vízmburk (Košťál 2007, 49), Břečtejn a Javorník nebo na hradech Skály, Pecka a Kumburk (Drnovský 2017, 96). Jedná se o velmi obvyklou keramiku závěru vrcholného a celého pozdního středověku (Drnovský 2017, 99). Posledním keramickým zbožím, které bylo na lokalitě objeveno, je jemnozrnná keramika s příměsí zrněk písku v keramickém těstě (KT 5). V keramické třídě se nachází pouze čtyři úlomky. Výpal je oxidační a barva lomu je světle béžová. Povrch je z obou stran velmi hladký, až drolivý, a má béžovou, až výrazně narůžovělou barvu. Fragmenty jsou většinou tvrdé, kromě jednoho jedince, který byl neobvykle měkký. Fragmenty jistě pochází ze silnějších nádob s vytáčenou technologií výroby. Vyskytly se tři výdutě a jedno neurčitelné ucho nádoby (**Graf 4**). Jeden jedinec (**Obr. 33: 12**) byl zdoben rytou linií (**Graf 7**). K této keramické třídě se mi nepodařilo dohledat analogie.

6. 3. 3 Celkové zhodnocení keramiky

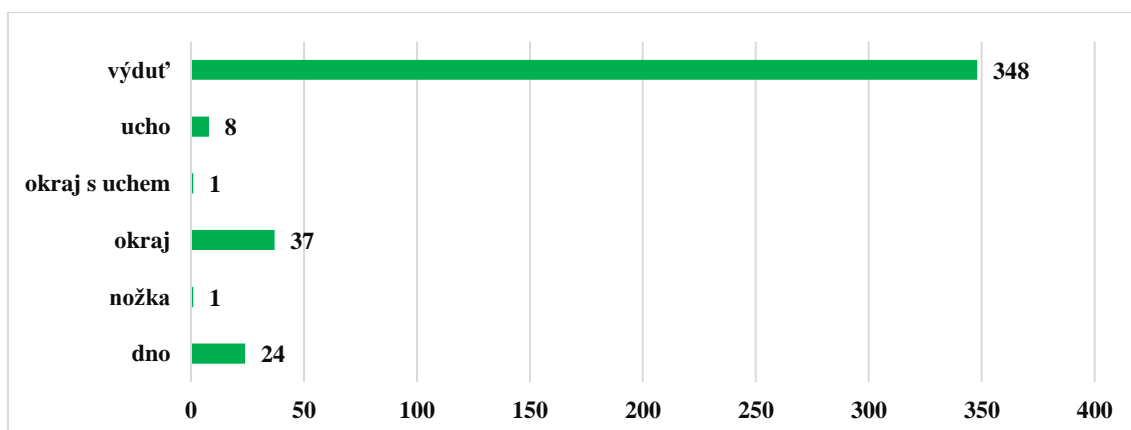
Naprostá většina keramiky z polohy *Na hradě* (**Obr. 31**) je redukčně pálené zboží béžových až hnědých odstínů s pískem jako příměsí v keramickém těstě. V souboru

převažovaly hrnce, jiné nádoby nebylo možné poznat (**Graf 3**). Objevují se především hrnce s vytaženými a vodorovně vyloženými okraji (**Graf 6**). Pro Lokalitu je typické zdobení rytou linií, rytou šroubovicí a vývalkovou šroubovicí úzkou nebo širokou (**Graf 8**). Dle dohledaných analogií lze dominantní skupinu keramiky datovat na přelom 13. a 14. století, což odpovídá předpokládané době provozu, která vznik hradu datuje před rok 1290 a zánik hradu do první poloviny 14. století.

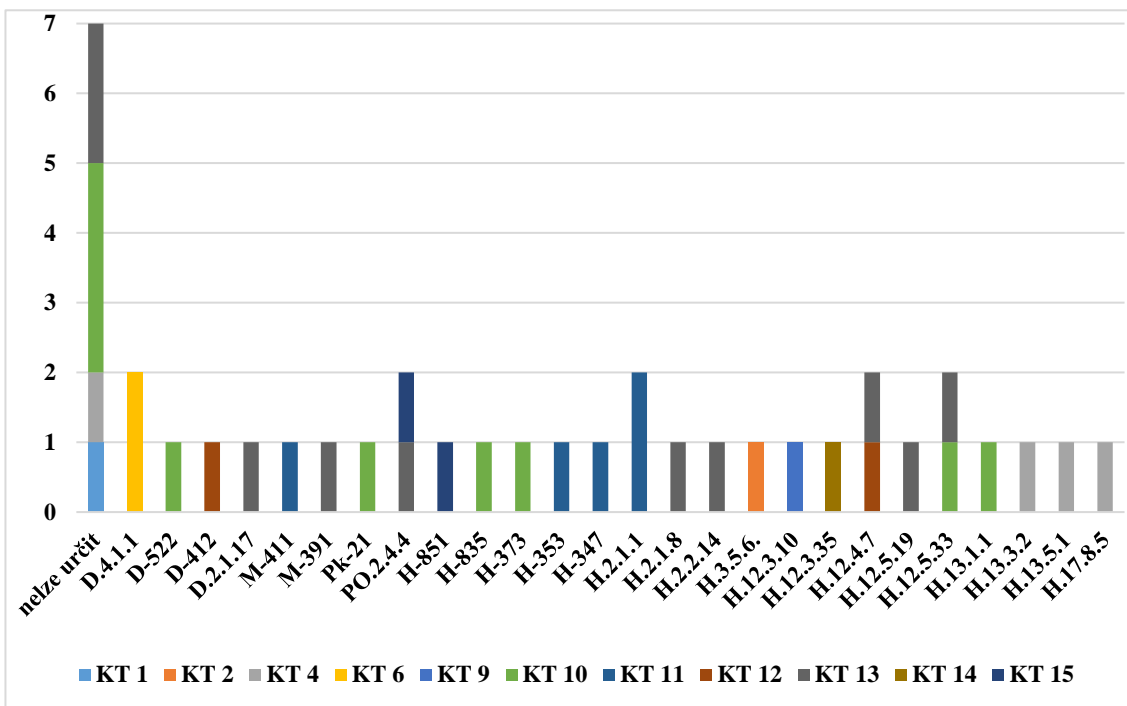
Na rozdíl od polohy *Na hradě* je nejpočetněji zastoupenou keramikou z polohy *Na zámku* keramické zboží hnědých, béžových až oranžových odstínů pálené v oxidačním prostředí. Často se u této keramiky také vyskytuje červená malba (**Obr. 32: 3–6; 8–11**), a proto byla keramika dle dostupných analogií ze severovýchodních Čech vyhodnocena jako *červeně malovaná keramika* objevující se od přelomu 13. – 14. století až do století 15. či 16. Počátek mladšího šlechtického sídla je datován do první poloviny 14. století, je tedy zřejmé, proč byla keramika tohoto typu vůdčí skupinou na lokalitě. Další hojně zastoupenou keramikou je glazované zboží, které se však dle podobných souborů vyskytuje o něco později, až od poloviny 15. století. Převážně vnitřně polévaná keramika (**Obr. 34: 4–7**) dokládá, že hrad byl stále obýván během 15. a 16. století, což dosvědčují i písemné prameny, které hrad uvádějí jako nevhodný pro bydlení až na začátku druhé poloviny 17. století. Další skupinou keramiky dokládající život na hradě v průběhu 15. století je redukčně pálené zboží, které použité analogie hodnotí jako často vyskytující se keramiku v tomto období ve východních Čechách. Na konci 17. století je již hrad v písemných pramenech popisován jako zřícenina, čemuž odpovídá i nalezená keramika zařaditelná do starších období. Co se týče typologického zastoupení keramických tvarů, převažují v celém období trvání hradu hrncovité nádoby a džbány. Objevily se také mísy, pokličky, zásobnice a pánvička (**Graf 3**). Pro nejpočetnější skupiny keramiky na lokalitě (KT 13, 10, 11, 6, 14, 8) jsou typické hrnce se zavínutým, vně vyhnutým, ovaleným, zaobleným, vzhůru vytaženým nebo vodorovně vyloženým okrajem. Dále se vyskytly i zaoblené okraje s vysokým okružím ze džbánů (**Obr. 38; Obr. 39**), nebo okraje ze zvonovité pokličky, potom zavínutý a ovalený okraj z mísy (**Graf 6**) a pásková prožlabená ucha (**Obr. 37**). Mezi výzdobnými prvky se nejčastěji vyskytla šroubovice vývalková úzká a široká (**Obr. 33**), červená malba, plastická lišta a rytí (**Graf 8**). Co se týče glazury, objevuje se vnitřní i vnější poleva, s převahou vnitřního glazování. Barevná škála je pak od žlutozelené, přes oranžovou do béžové až hnědé.

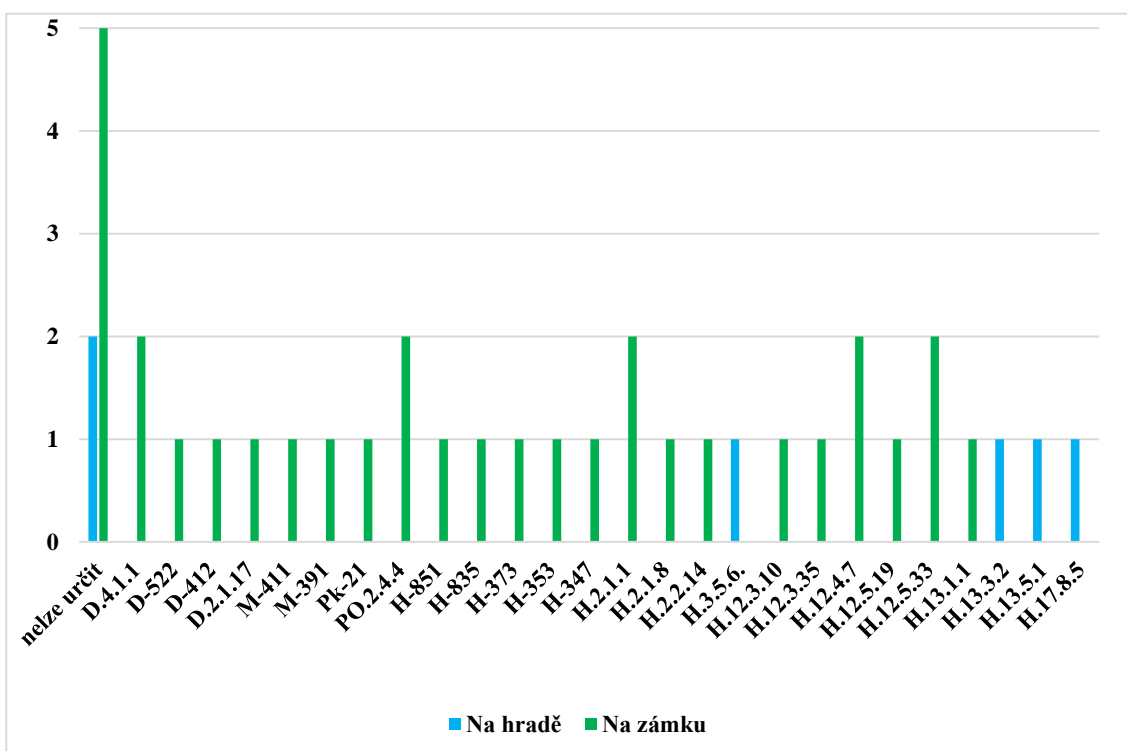
Graf 3: Typologie keramiky (zastoupení na polohách).

Graf 4: Počet částí keramických nádob (celkově).

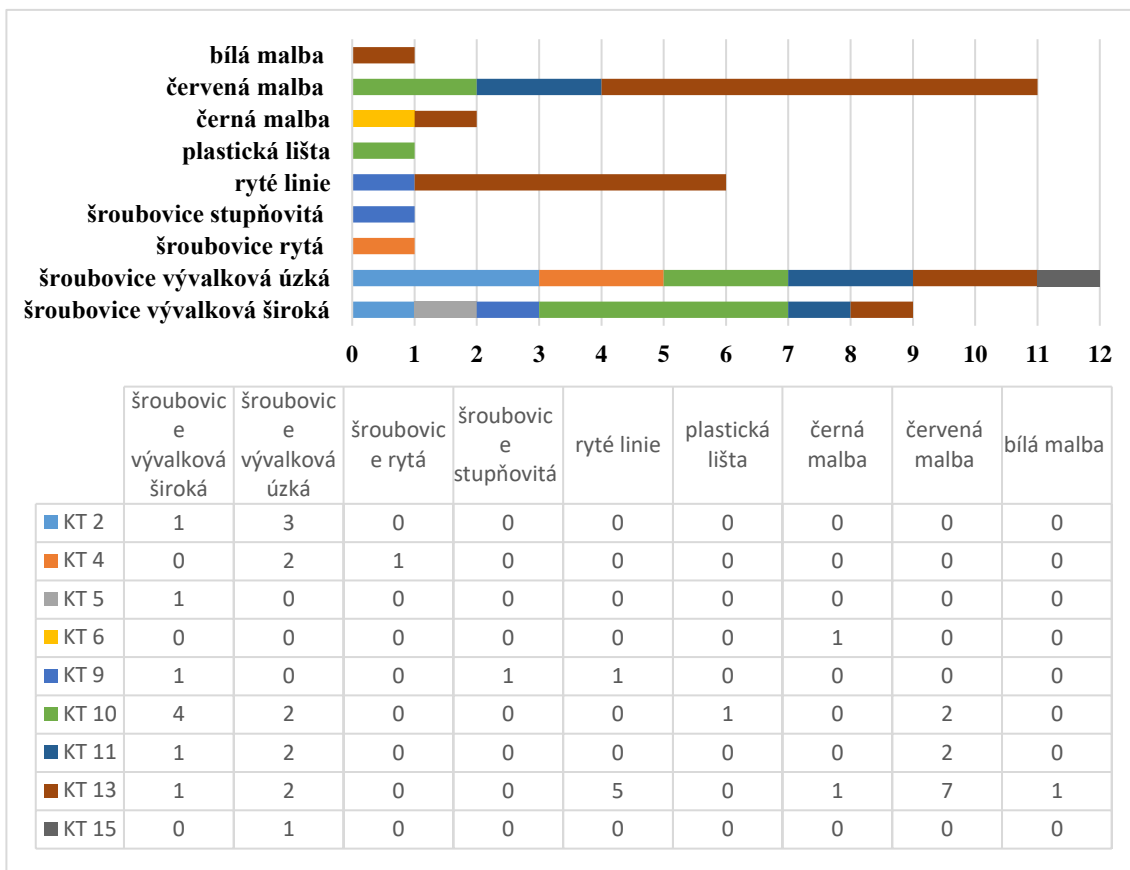

Graf 5: Zastoupení okrajů v jednotlivých keramických třídách.

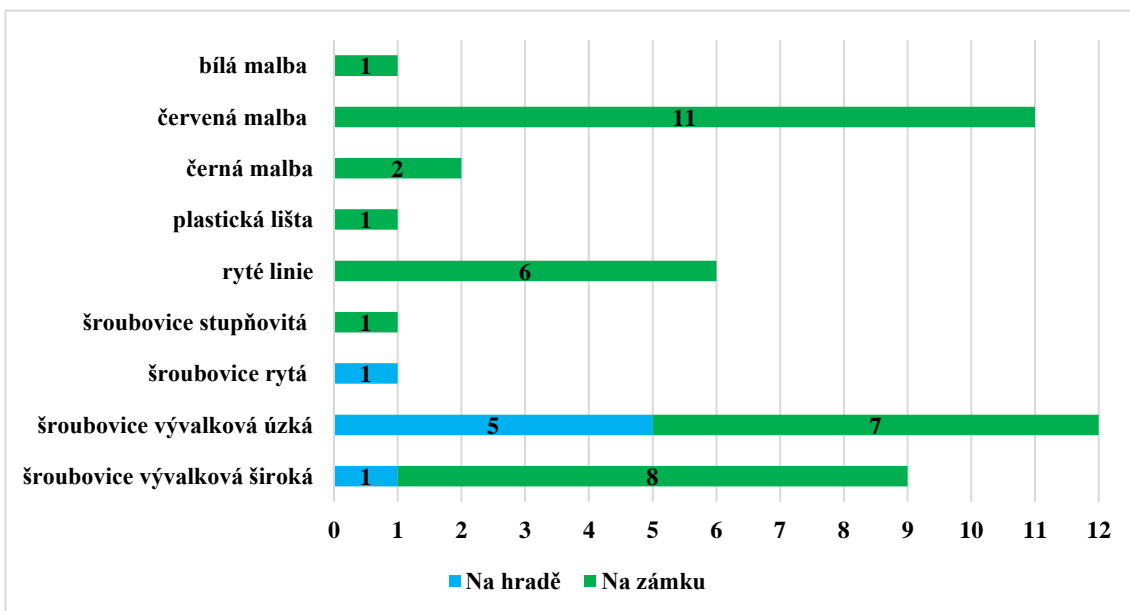

Graf 6: Celkové zastoupení okrajů na polohách

Graf 7: Zastoupení výzdoby v jednotlivých keramických třídách.

Graf 8: Celkové zastoupení výzdoby s rozdělením na polohy.

7. Kamnářská keramika

Kamnářská keramika byla zpracována obdobně jako keramika stolní a kuchyňská v databázi programu Excel 2016. Komorové kachle jsem se pokusila určit podle výběrového katalogu Vladimíra Brycha (2004) a podle Encyklopedie kachlů od autorů Čeňka Pavlíka a Michala Vitanovského (2004).

V poloze *Na hradě* nebyly nalezeny žádné fragmenty kachlů, ale v poloze *Na zámku* se podařilo nalézt celkově 13 zlomků kachlů. Z toho jsem 11 zařadila mezi komorové kachle a zbylé dva zlomky mezi nádobkové kachle. V případě nádobkových kachlů se jednalo o výduť s pravoúhlým ústím oranžové barvy (**Obr. 41: 1**) zdobenou širokou šroubovicí, druhý fragment je bílo béžový okraj bez výzdoby (**Obr. 41: 2**). U komorových kachlů byly objeveny čelní vyhřívací stěny a jeden zlomek okraje vyhřívací komory oranžové barvy (**Obr. 40: 2**).

Většina zlomků však nešla pro malý rozměr určit. Jeden z komorových kachlů béžové barvy je zdoben plastickou lištou (**Obr. 40: 1**), další kachel opět béžové barvy je plasticky zdoben neurčitelným motivem (**Obr. 40: 5**). Další dva zlomky pocházejí z okraje čelní vyhřívací stěny a mají světle béžovou barvu (**Obr. 40: 6**) a jeden zelenou glazuru na vnějším povrchu (**Obr. 40: 8**). Následující fragment (**Obr. 40: 7**) je také okraj z čelní vyhřívací stěny, má šedo oranžovou barvu a dochoval se na něm zbytek plastického blíže neurčitelného zdobného motivu. Poslední, blíže neurčený zlomek kachle, představuje čelní vyhřívací stěnu šedooranžové barvy s plastickou výzdobou (**Obr. 40: 3**). Mezi lépe dochované zlomky kachlů patří římsový korunní kachel bílé barvy s provazcem (**Obr. 40: 9**), nebo šedooranžový zlomek s možným heraldickým symbolem – Český lev (**Obr. 40: 4**). Poslední dvojici kachlů jistě patřících k sobě, jsou hrany čelní vyhřívací stěny s rostlinným motivem a možným nedochovaným medailonem (**Obr. 41: 3**), zároveň se zachovala část komory. Druhá část (**Obr. 41: 4**) je více poničená a nelze více určit. Obě dvě části mají bílou barvu povrchu a bílozelené glazování, zároveň patří k největším z nalezených kachlů. Všechny kachle z nálezového souboru byly páleny oxidačně, příměsí do keramického těsta byl v naprosté většině písek. Struktura keramického těsta se pohybuje od celistvé (**Obr. 40: 2; 8; 9; Obr. 41: 2–4**) přes středozrnnou (**Obr. 40: 1; 5; 7; Obr. 41: 1**) až hrubozrnnou (**Obr. 40: 3–4; 6**). Vnější povrch kachlů je hladký až jemně drsný. Glazování se vyskytlo pouze ve třech případech (**Obr. 40: 8; Obr. 41: 3–4**) a jedná se o zelenou glazuru.

8. Interpretace poznatků

Na obou lokalitách byly provedeny pouze povrchové sběry, proto zůstává poznání znatelně omezeno. Nalezeny byly pouze keramické fragmenty a úlomky z kachlů, k lepšímu poznání by přispěl archeologický výzkum. Co se týče samotné rekonstrukce hradů, dochovaly se jen valy a příkopy, které rekonstrukci příliš neumožňují. U polohy *Na hradě* nebylo dochováno žádné opevnění ani zástavba, soudí se tedy, že hrad byl dřevěný. Důvodem však mohlo být rozebrání hradu a odnesení materiálu na výstavbu mladšího sídla či jiných staveb. Stalo se tak i u mladšího hradu, který byl po opuštění rozebrán.

Důvodů k opuštění staršího sídla mohlo být několik. Jednak nadále nevyhovující rozměry hradu, nebo ne příliš výhodná poloha. Pozůstatky hradu se dnes nacházejí v zalesněném neobydleném prostoru asi jeden kilometr vzdáleném od obce Velký Vřešťov. Terén v těsné blízkosti není příliš vhodný pro zástavbu, je tedy možné, že bylo potřeba šlechtické sídlo přesunout o kousek dál, právě kvůli vzniku podhradního osídlení. Městys Velký Vřešťov je poprvé zmiňován v pramenech v roce 1348, stejně jako mladší hrad. Šlechta, která Velký Vřešťov spravovala, měla jistě lepší zázemí na místě mladšího hradu, který se nachází v samotném středu dnešní obce. Z polohy *Na zámku* je také lepší rozhled do krajiny, jelikož se nachází na homolovitém kopci, tím pádem byla pravděpodobně zajištěna lepší kontrola okolí v případném ohrožení. Také postava údajného prvního majitele starší polohy je nejistá. Mutina Vřešťovský je doložen pouze v Dalimilově kronice k roku 1279, kde je uváděn mezi šlechtici, kteří porazili braniborské žoldnéře. Údaje o založení či vlastnictví hradu a další informace o Mutinově osudech však chybějí. Přesídlení ze starší polohy na mladší, z jakýchkoliv důvodů, se podařilo zjistit i na okolních sledovaných lokalitách. Stejně jako sídlo v poloze *Na hradě* byl i nedaleký Pustohrad založen ve druhé polovině 13. století. Písemné zprávy o něm však chybí. Zajímavým nálezem a dokladem provozní doby hradu je mince z doby Václava IV. Hrad byl však zničen již v 15. století a stejně jako mladší hrad ve Velkém Vřešťově rozebrán na stavební materiál. Sídlo šlechty mohlo být přesunuto z Pustohradu do Hořic, protože původní hrad nebyl nikdy obnoven. Do druhé poloviny 13. století je také datován další hrad Vražba, který byl zničen nejpozději na počátku 14. století a také nebyl obnoven, ale nahrazen honosnějším sídlem nazývaným Rotemberk. Obě dvě sídla zřejmě patřila

majitelům Neznášova. Mladší hrad pak vznikl v polovině 14. století. Už v roce 1542 je však hrad popisován jako pustý a později připadl do vlastnictví majitelů smiřického panství. Tvrz Zámecký vrch u Dubence je poprvé zmiňována v roce 1229 a zničena byla v roce 1441. Později byla nahrazena novou tvrzí o kousek dál, která je naposledy připomínána v roce 1749, kdy už nesloužila jako sídlo vrchnosti a později zanikla úplně. Na rozdíl od Velkého Vřešťova a tvrze v Dubenci ostatní hrady byly v průběhu 15. – 16. století zničeny a sídla šlechty přesunuta jinam. Na tomto porovnání je vidět jistá důležitost hradu ve Velkém Vřešťově, který se udržel jako sídlo vrchnosti nejdéle.

Provoz mladšího hradu pak dokládají nalezené artefakty. Hlavně keramika, která obydlí mladšího sídla řadí od počátku 14. století do počátku 17. století. Nepřetržité využívání hradu v průběhu 15. a 16. století potvrzují nálezy glazované keramiky a také glazovaných kachlů, které dokládají přítomnost nepřímo vytápěných světnic. Po polovině 17. století a změně majitelů Vřešťov již nesloužil jako sídlo vrchnosti a na konci 17. století je hrad popisován jako zřícenina. Později byl rozebrán na stavební materiál.

9. Závěr

Cílem bakalářské práce bylo vyhodnotit archeologický materiál ze šlechtických sídel ve Velkém Vřešťově a nové poznatky propojit s kontextem blízkých středověkých sídel v severovýchodních Čechách. Velký Vřešťov se nachází v okrese Trutnov asi 22 km severozápadně od Hradce Králové. V první části práce se zaměřuji na přírodní podmínky regionu a pak na dějiny bádání na obou lokalitách. Poznání jednotlivých poloh bylo omezeno pouze na materiál získaný z povrchových sběrů, protože na lokalitách nikdy neproběhl archeologický výzkum. Největší podíl v souboru nálezů představuje keramika, ale vyskytly se i blíže neurčené zvířecí kosti a železné hřebíky, které nebyly v rámci této práce zpracovány. Všechny nálezy jsou uloženy v Muzeu východních Čech v Hradci Králové.

V další kapitole představuji postupně šlechtická sídla Velkého Vřešťova. Na území obce se nachází pozůstatky dvou zaniklých hradů a jednoho obléhačského tábora. Mladší hrad (poloha *Na zámku*) stával na výrazném kopci ve středu dnešní obce, ale zachovaly se z něj jen valy a hluboké příkopy. Postaven byl zřejmě na přelomu 13. a 14. století jako náhrada za menší starší hrad (poloha *Na hradě*) z poloviny 13. století, který je od obce vzdálen asi jeden kilometr jihozápadně. Dále se v kapitole věnuji jednotlivým majitelům panství od 13. století až do samotného zániku mladšího hradu. V neposlední řadě se v kapitole také zabývám pozůstatky obléhačského tábora, které se našly na protilehlém svahu od polohy *Na zámku*. V další kapitole se věnuji okolním šlechtickým sídlům (Pustohrad, Vražba, Rotemberk a Zámecký vrch u Dubence), které pocházejí ze stejného časového úseku a přinášení možné srovnání se zkoumanými polohami ve Velkém Vřešťově.

Po představení jednotlivých lokalit se v hlavní části práce věnuji kuchyňské a stolní keramice (419 fragmentů), která byla roztržena do 15 keramických tříd podle postihnutelných technologických, morfologických, typologických a výrobních vlastností a dále byly třídy popsány a vyhodnoceny za použití dostupných analogií z oblasti východních Čech. Podařilo se mi vysledovat nejběžnější keramiku z obou poloh. V poloze *Na hradě* se jedná o redukčně pálené zboží béžových až hnědých odstínů a v souboru bylo možné rozeznat hrnce s vytaženými a vodorovně vyloženými okraji. Mezi výzdobné prvky patří rytá linie a vývalková šroubovice. Datace keramiky odpovídá

předpokládané době provozu hradu, tedy na přelom 13. a 14. století. V poloze *Na zámku* je redukčně pálené zboží v menšině, převažuje zde světlý výpal za přístupu vzduchu. Keramika je pak v odstínech béžové, hnědé až oranžové barvy, často s červeným malováním. Další dvě skupiny keramiky, glazované zboží a redukčně pálené zboží, dokazují, že mladší šlechtické sídlo bylo stále v provozu i v průběhu 15. a 16. století. Po celou dobu provozu hradu převažují hrncovité nádoby a džbány s minimálním výskytem mís, pokliček a zásobnic. Zdobeny byly nejčastěji vývalkovou šroubovicí, červenou malbou a rytím.

V závěrečné části práce se zabývám popisem kamnářské keramiky, která byla nalezena v poloze *Na zámku*. Dochovalo se celkem 13 fragmentů, z toho dva nádobkové a 11 komorových. Pro malou velikost bylo však možné určit jen některé z úlomků. Závěrem hodnotím zjištěné poznatky o sídlech a příkládám použitou literaturu a obrazovou přílohu s plány, půdorysy, fotografickou dokumentací kachlů a s kresebnou dokumentací keramických fragmentů.

Seznam použitých zkratek

RT – Reliquiae tabularum terrae II.

LC – Libri confirmationum

KT – Keramická třída

ČVS – čelní vyhřívací stěna

Použité prameny a literatura

Prameny:

Liber Primus Confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidioecesim nunc prima vice typis editus. Ed. F. A. Tingl. Praha 1867.

Reliquiae tabularum terrae regni Bohemiae anno MDXLI igne consumptarum. Tomus II. Ed. Dr. J. Emler. Praha 1872.

Nejstarší česká rýmovaná kronika tak řečeného Dalimila, k vydání připravili Bohuslav Havránek a Jiří Daňhelka, Praha 1958.

Literatura:

Andrlová, P. 1997: Dějiny Vřešťova. Pod Zvičinou 15/2, 2–4.

Bláha, R. – Kalferst, J. – Sigl, J. 2004: Přírůstky archeologické sbírky hradeckého muzea v letech 2000–2003. Zpravodaj muzea v Hradci Králové 30 – supplementum, 3–142.

Bláha, R. – Kalferst, J. – Sigl, J. 2008–2009: Přírůstky archeologické sbírky MVČ Hradec králové v roce 2007. Zpravodaj muzea v Hradci Králové 34, 3–21.

Blažková, G. 2013: Současný stav poznání vývoje raně novověké kuchyňské a stolní keramiky. Památky archeologické 104, 183–230.

Brych, V. 2004: Kachle doby gotické, renesanční a raně barokní. Výběrový katalog Národního muzea v Praze. Praha.

Čapek, L. – Militký, J. a kolektiv, 2016: Historická radnice v Českých Budějovicích ve světle archeologických výzkumů a rozboru hmotných pramenů. České Budějovice – Plzeň.

Doležalová, K. 2013: Vyhodnocení archeologických nálezů z areálu obléhacího stanoviště v trati Ohrada u hradu Lichnice. Nepublikovaná diplomová práce. Brno: Ústav archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity.

Drnovský, P. 2017: Hmotná kultura šlechtických sídel v severovýchodních Čechách ve středověku a raném novověku. Nepublikovaná disertační práce. Hradec Králové: Katedra archeologie Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové.

Durdík, T. 1980: K počátku výskytu hradů s plášt'ovou zdí v Čechách. *Archaeologia historica* 5, 259–265.

Durdík, T. 1983: K výskytu bíle malované keramiky v Čechách. *Archaeologia historica* 8, 211–213.

Durdík, T. 2000: Ilustrovaná encyklopedie českých hradů. Praha.

Gabriel, F. – Smetana, J. 1983: K vývoji výrobních okruhů červeně malované keramiky v severních Čechách. *Archaeologia historica* 8, 119–138.

Hejna, A. 1960: Soubor nálezů z Hrádku u Bolkova v severovýchodních Čechách. *Památky Archeologické* 53, 455–471.

Kalferst, J. 1993: Zjišťovací výzkum na hradě Rotemberku, k.ú. Habřina. *Zpravodaj muzea v Hradci Králové* 19, 100–106.

Kalferst, J. – Sigl, J. 1985: Archeologické nálezy v roce 1984. *Zpravodaj MVČ* XII/1, 7–20.

Kalferst, J. – Sigl, J. – Vokolek, V. 1987: Přírůstky archeologické sbírky KMVČ 1986. *Zpravodaj MVČ*, XIV/1, 3–25.

Kalferst, J. – Sigl, J. – Vokolek, V. 1991–1992: Archeologické přírůstky v MVČ v Hradci Králové v letech 1990 a 1991. *Zpravodaj MVČ* 18, 7–29.

Kalferst, J. – Sigl, J. – Vokolek, V. 1993: Archeologické přírůstky muzea v Hradci Králové v roce 1992. *Zpravodaj muzea v Hradci Králové* 19, 5–19.

Košťál, J. 2007: Archeologické nálezy z hradu Vízmburku. Diplomová práce. ÚAM FF MU v Brně. Brno.

Křížek, P. – Řezník, M. 1992: Hrady, zámky a tvrze na Královéhradecku. Hradec Králové.

Kypta, J. – Richterová, J. 2003: Tábor obléhatelů u Hradu Velkého Vřešťova. Hláska: zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka 14, č. 3, 37–40.

Mysliveček, M. – Vrbenská, F. – Koubová, L. 1996: Čas hradů v Čechách 3. Praha.

Nekuda, V. – Reichertová, K. 1968: Středověká keramika v Čechách a na Moravě. Brno.

Pavlík, Č. – Vitanovský, M. 2004: Encyklopedie kachlů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Ikonografický atlas reliéfů na kachlích gotiky a renesance. Praha.

Petráček, T. – Tomášek, M. 2001: Průzkum hrádku Buštěhrad, k.ú. Doubrava, okr. Jičín. Pojizerský sborník IV – 1999, 93–101.

Rybář, P. a kolektiv, 1989: Regionální encyklopedie. Přírodou od Krkonoš po Vysočinu. Hradec Králové.

Sedláček, A. 1883: Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl druhý, Hradecko. Praha.

Sedláček, A. 1933: Hrady, zámky a tvrze království českého. Díl pátý. Praha.

Sigl, J. 1979: Zjišťovací výzkum na středověkém hrádku v poloze Vražba u Habřiny, okr. Hradec Králové. Zpravodaj KMVČ VI/1, 27–33.

Sigl, J. – Vokolek, V. 1979: Záchranné výzkumy a jiné akce v terénu provedené v roce 1978. Zpravodaj KMVČ 6/1., 3–10.

Sigl, J. – Wolf, V. 1983: Bezejmenný hrádek u Vlčic, okr. Trutnov. Archeologické rozhledy 35, 639–645.

Svoboda, L. a kolektiv, 1998: Encyklopedie tvrzí I. Praha.

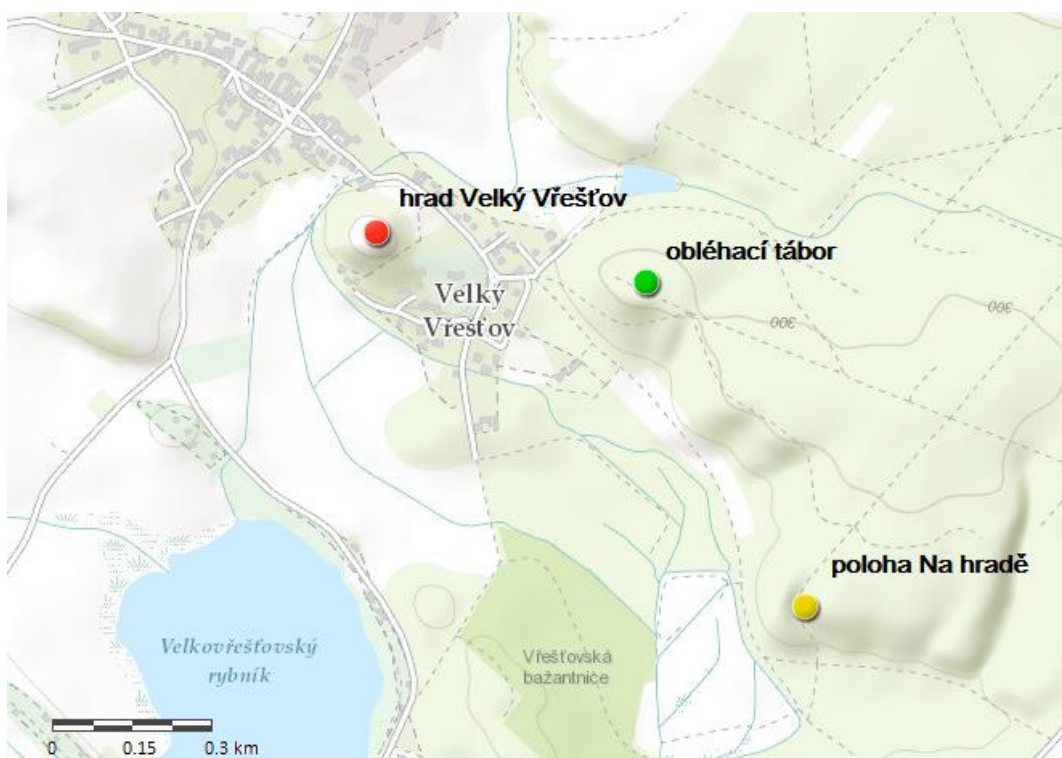
Šimek, T. 1989: Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Východní Čechy VI. díl. Praha.

- Štefáček, S. 2008:* Encyklopedie vodních toků Čech, Moravy a Slezska. Praha.
- Válek, B. 1964:* Půdy východních Čech v území mezi Krkonošemi a Českomoravskou vysočinou, jejich vznik, vývoj a praktické využití. Havlíčkův Brod.
- Wolf, O. 2004:* Keramika z manské tvrze v Mladých Bukách. Zpravodaj muzea v Hradci Králové 30, 226–250.
- Wolf, V. 1983:* Hrad Rechenburk u Trutnova: příspěvek k poznání zárodečné fáze středověkého hradu. Krkonoše – Podkrkonoší 7, 251–266.
- Zápotocký, M. 1978:* Středověká keramika severočeského Polabí. Morfologie a relativní chronologie. Památky archeologické 69/1, 171–238.

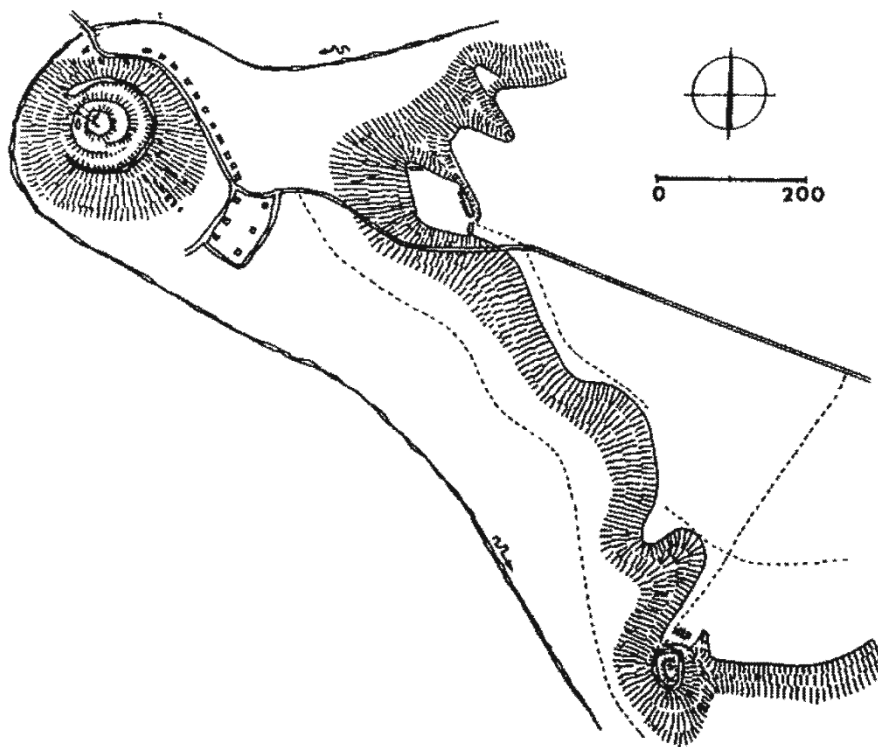
Obrazové přílohy

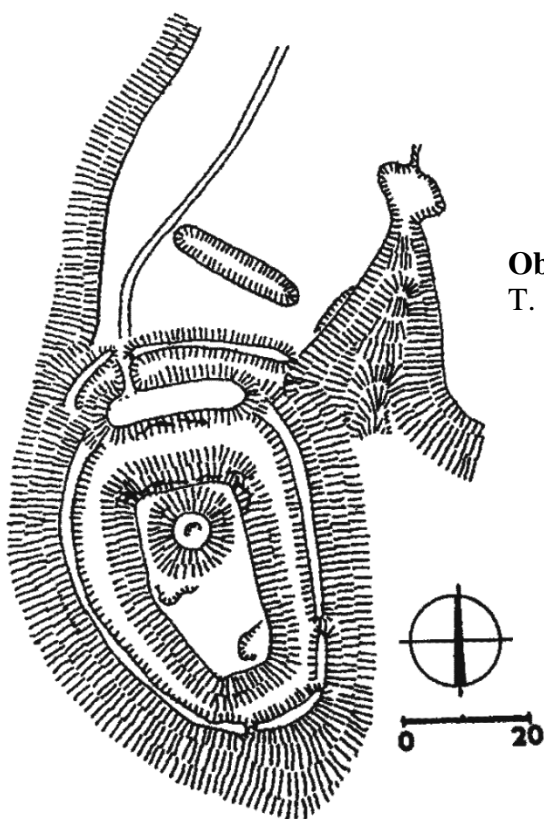
Obr. 1: Poloha Velkého Vřešťova na mapě Královéhradeckého kraje (vytvořeno pomocí www.arcgis.com).

Obr. 2: Poloha všech tří lokalit ve Velkém Vřešťově na mapě (www.arcgis.com).

Obr. 3: Situační plán zaniklých fortifikací (podle T. Tomíčka). Nahoře vlevo mladší hrad, vpravo obléhací opevnění, dole starší hrad (Durdík 2000, 589, obr. 1267).

Obr. 4: Poloha Na hradě. Terénní náčrt podle T. Tomíčka (Durdík 2000, 589, obr. 1269).

Obr. 5: Východní strmý sráz.
Pohled na jih, vpravo val.
Foto: autorka práce.

Obr. 6

Obr. 7

Obr. 8

Obr. 6; 7; 8: Valy a příkopy severní strany. Poloha Na hradě. Foto: autorka práce.

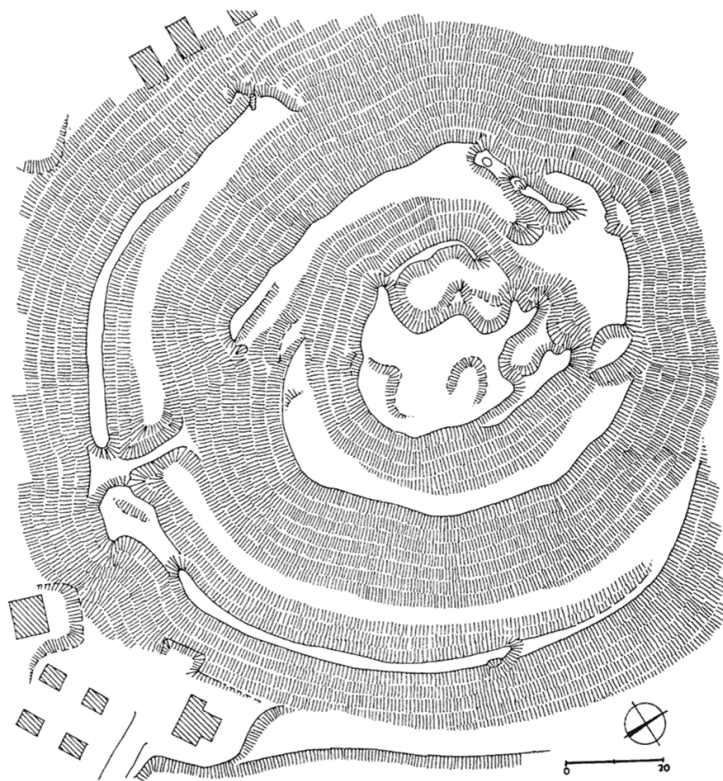
**Obr. 9: Jihovýchodní val
a příkop.**
Foto: autorka práce.

Obr. 10: Vrchol ostrožny.
Foto: autorka práce.

Obr. 11: Skalní podloží.
Foto: autorka práce.

Obr. 12: Půdorys hradu (Durdík 2000, 589, obr. 1268).

Obr. 13: Pohled na ostrožnu od jihu. Poloha Na zámku. Foto: Blanka Dragounová.

Obr. 14: Pohled východně z dnešní přístupové cesty. Vpravo východní část valu. Foto: autorka práce.

Obr. 15: Pohled severozápadně. Vlevo parkán. Foto: autorka práce.

Obr. 16: Severozápadní pohled. Městys Velký Vřešťov a říčka Trotina. Foto: autorka práce.

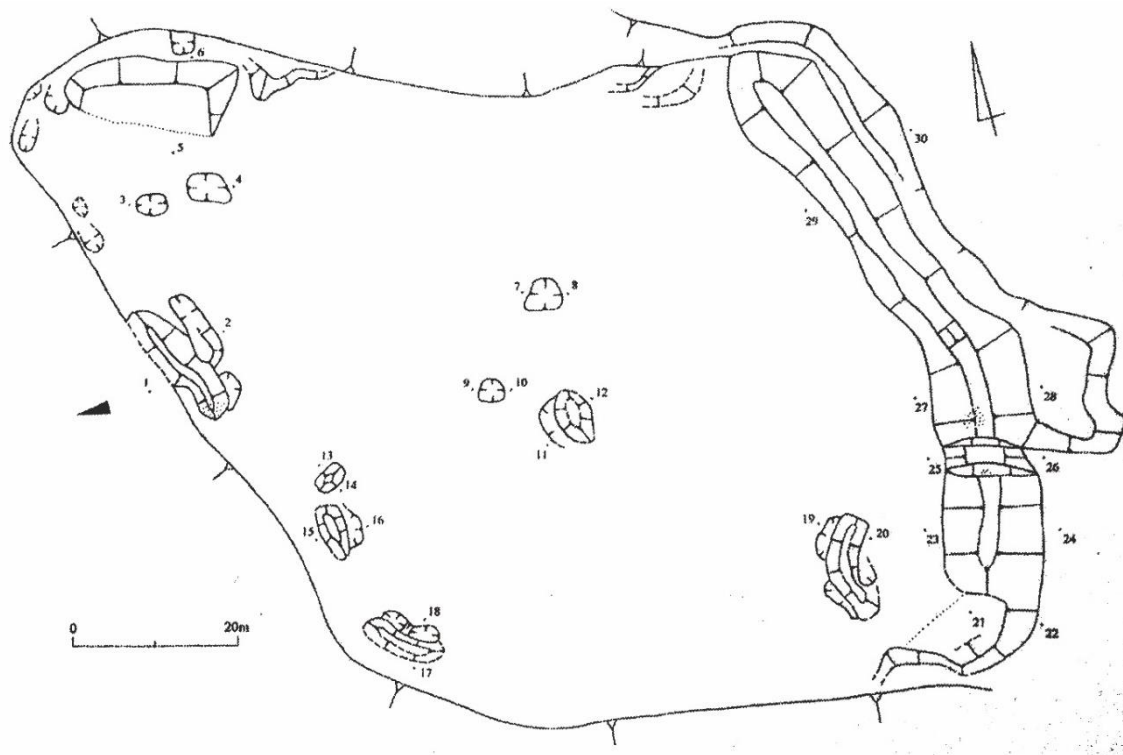
Obr. 17: Prostor bývalého hradního areálu. Foto. autorka práce.

Obr. 18: Východní val a příkop.
Foto: autorka práce.

Obr. 19: Ukončení východního valu.
Val navazuje na severní strmý sráz.
Foto: autorka práce.

Obr. 20: Pozůstatky obléhacích prací před hradem Velký Vřešťov. Šipka ukazuje směr k hradu. Tečkované linie doplňují vymezení naspaných plošin. Vytečkované plochy znázorňují stopy požáru (Kypta – Richterová 2003, 38).

Obr. 21: Pohled východně. Vlevo ostrožna s bývalým obléhacím táborem. Foto: autorka práce.

Obr. 22: Přístup do areálu obléhacího tábora z východu. Foto: autorka práce.

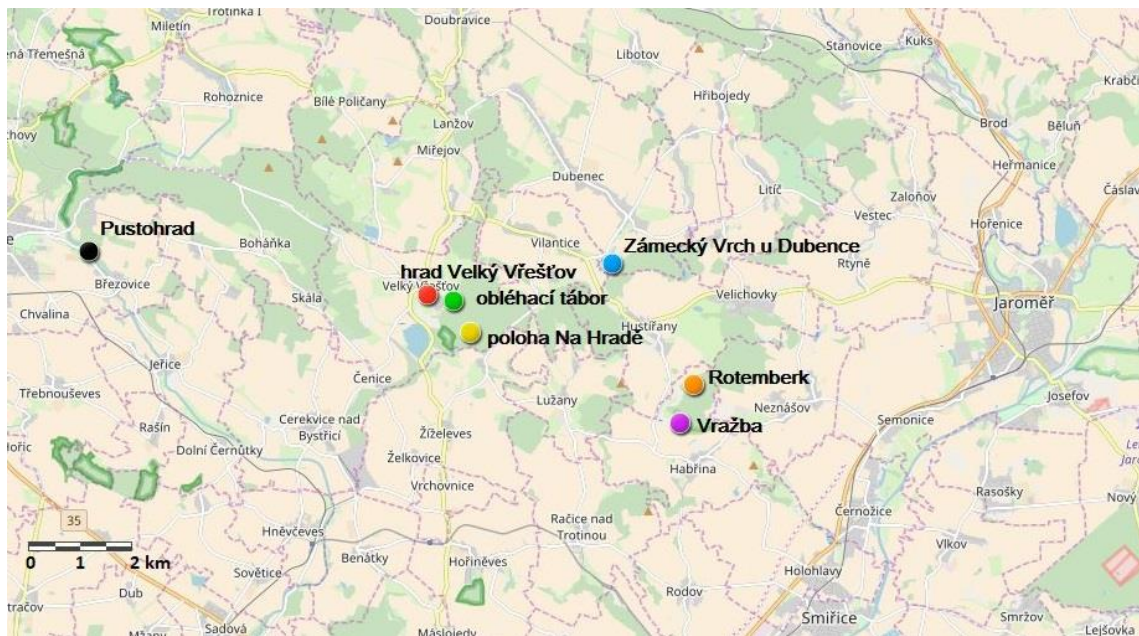
Obr. 23: Dochovaná prohlubeň. Foto: autorka práce.

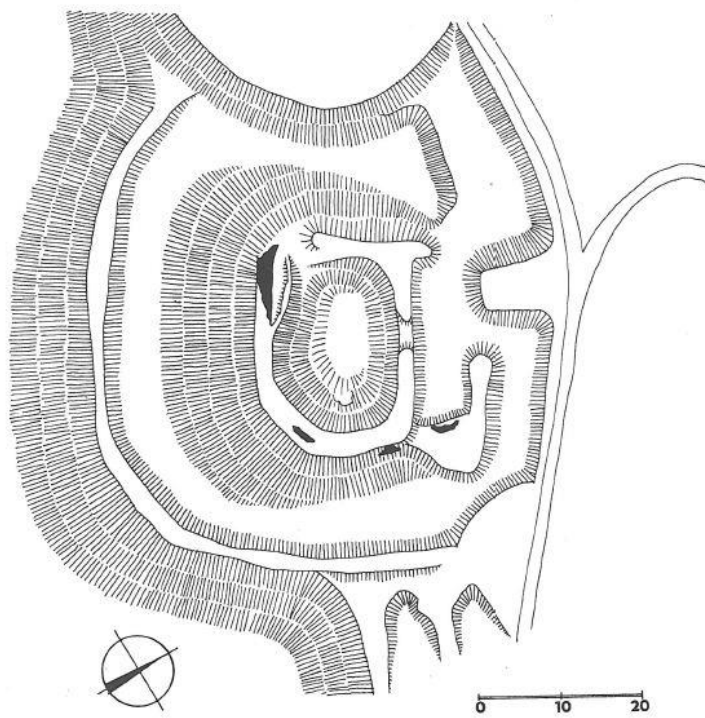
Obr. 24: Pohled na areál obléhacího tábora z východu. Foto: autorka práce.

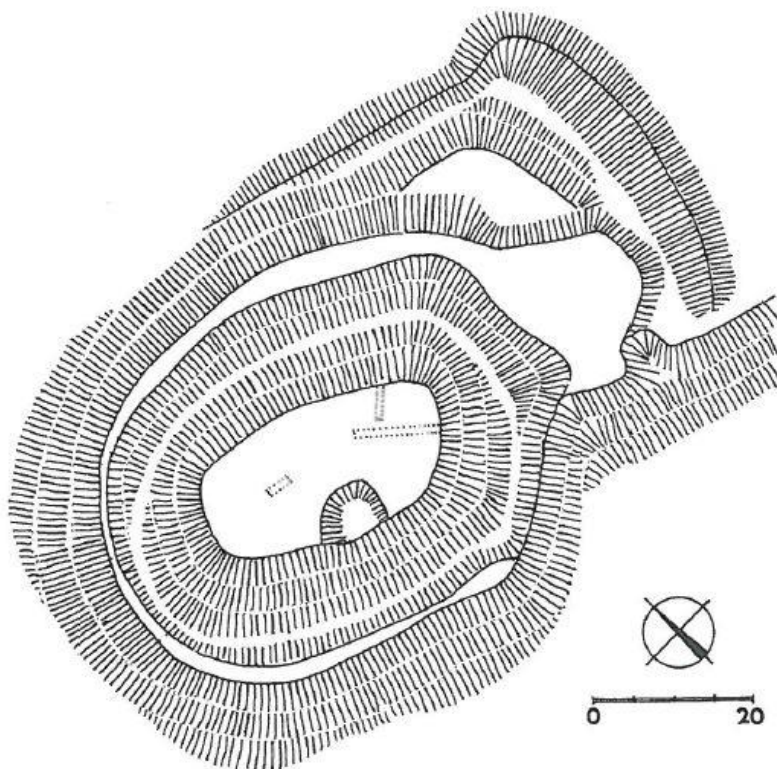
Obr. 25: Pohled na severní sráz. Foto: autorka práce.

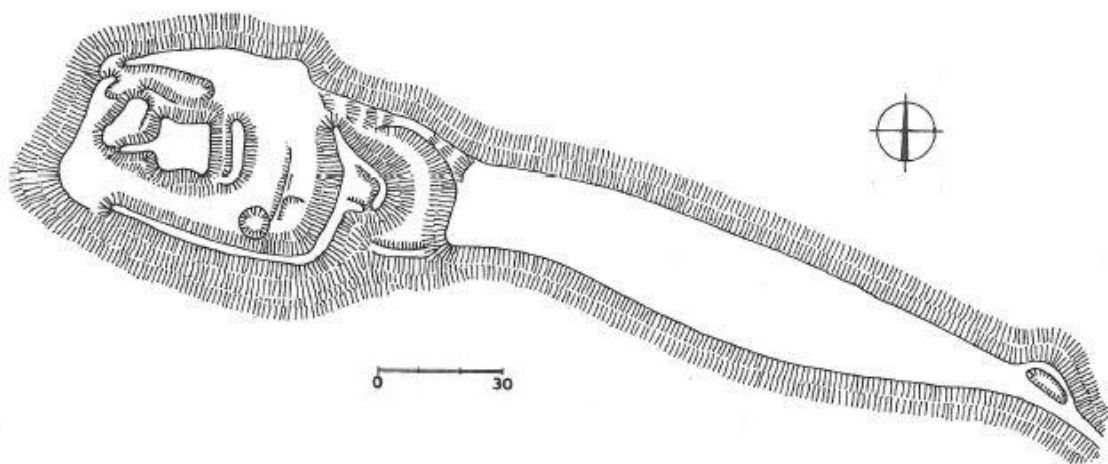
Obr. 26: Poloha lokalit ve Velkém Vřešťově a okolních hradů na mapě (vytvořeno pomocí www.arcgis.com).

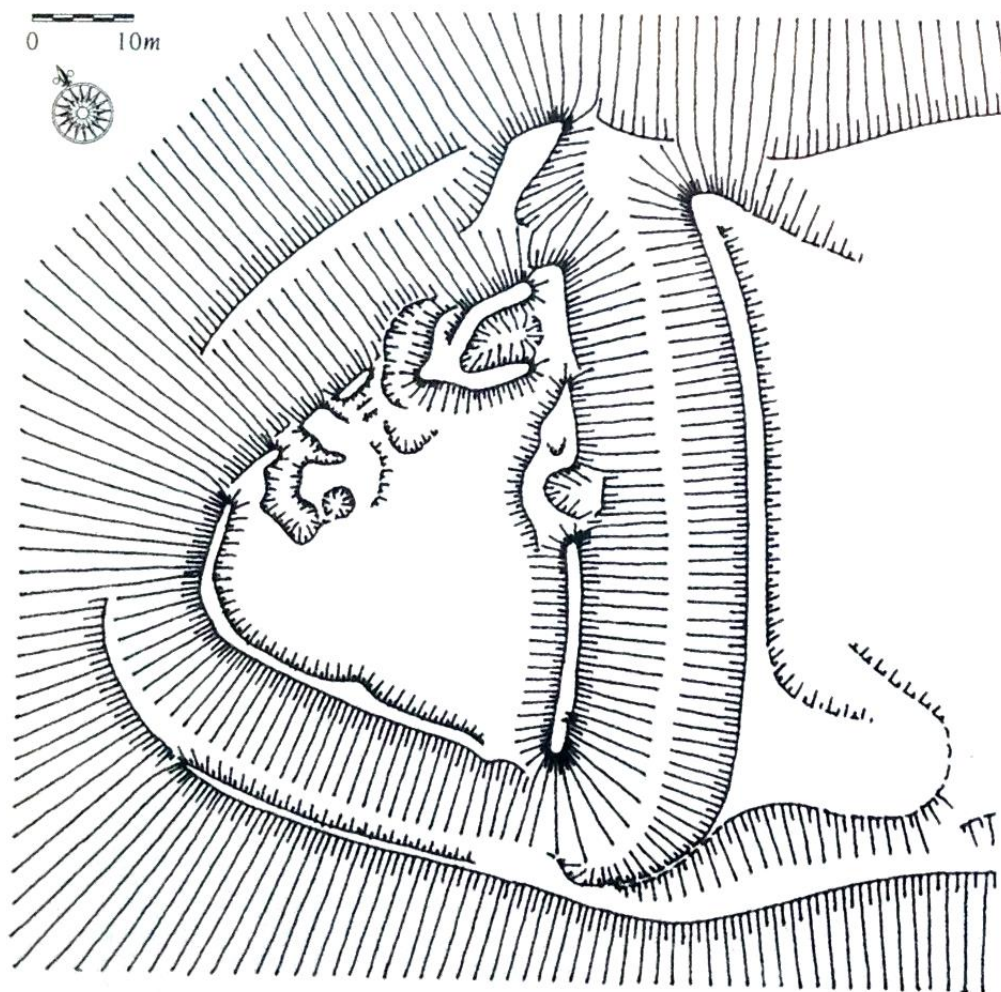
Obr. 27: Pustohrad. Terénní náčrt situace hradu (Durdík 2000, 463, obr. 997).

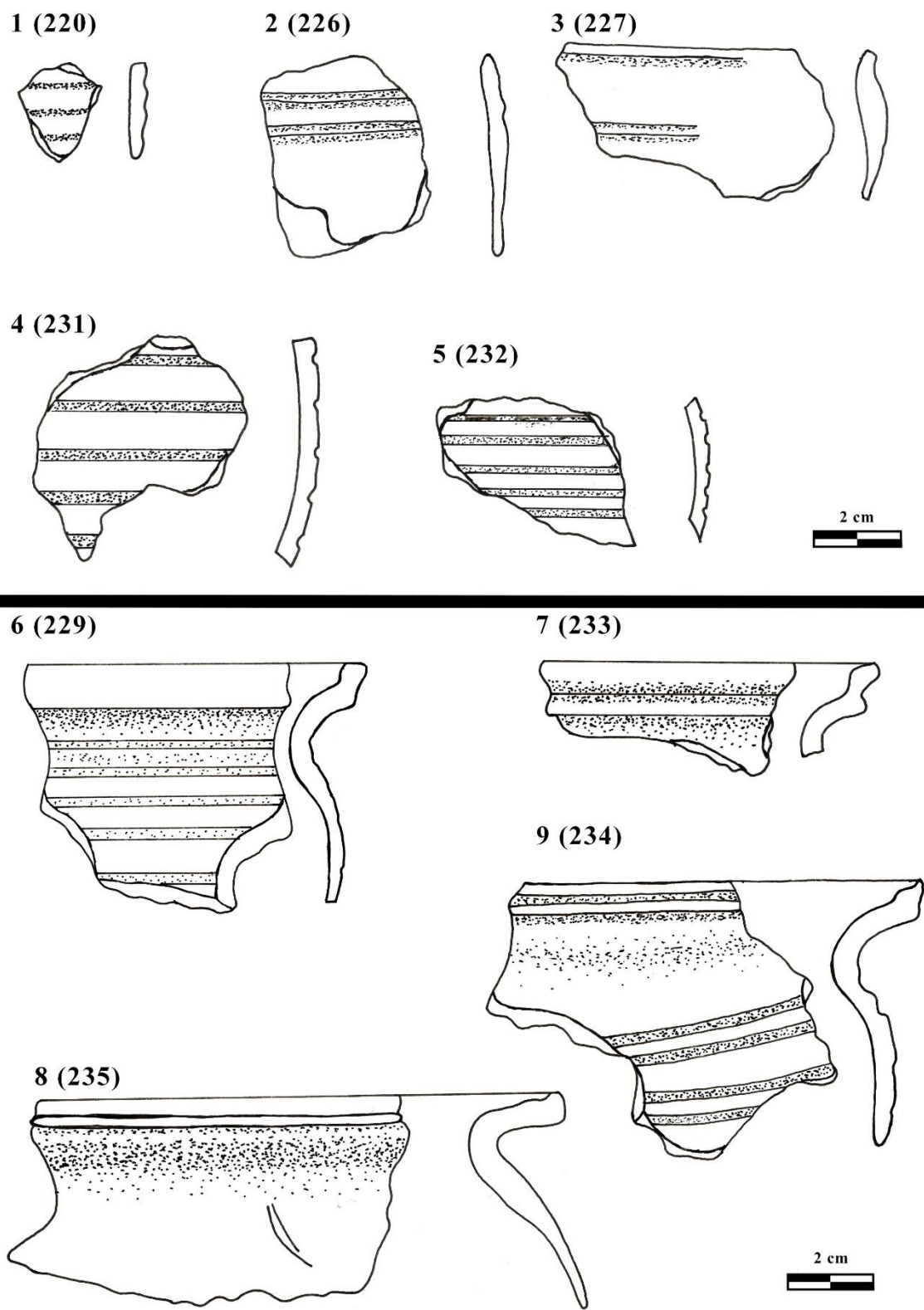
Obr. 28: Vražba. Půdorys hradu s vyznačenými sondami archeologického průzkumu, podle J. Sigla (Durdík 2000, 607, obr. 1307).

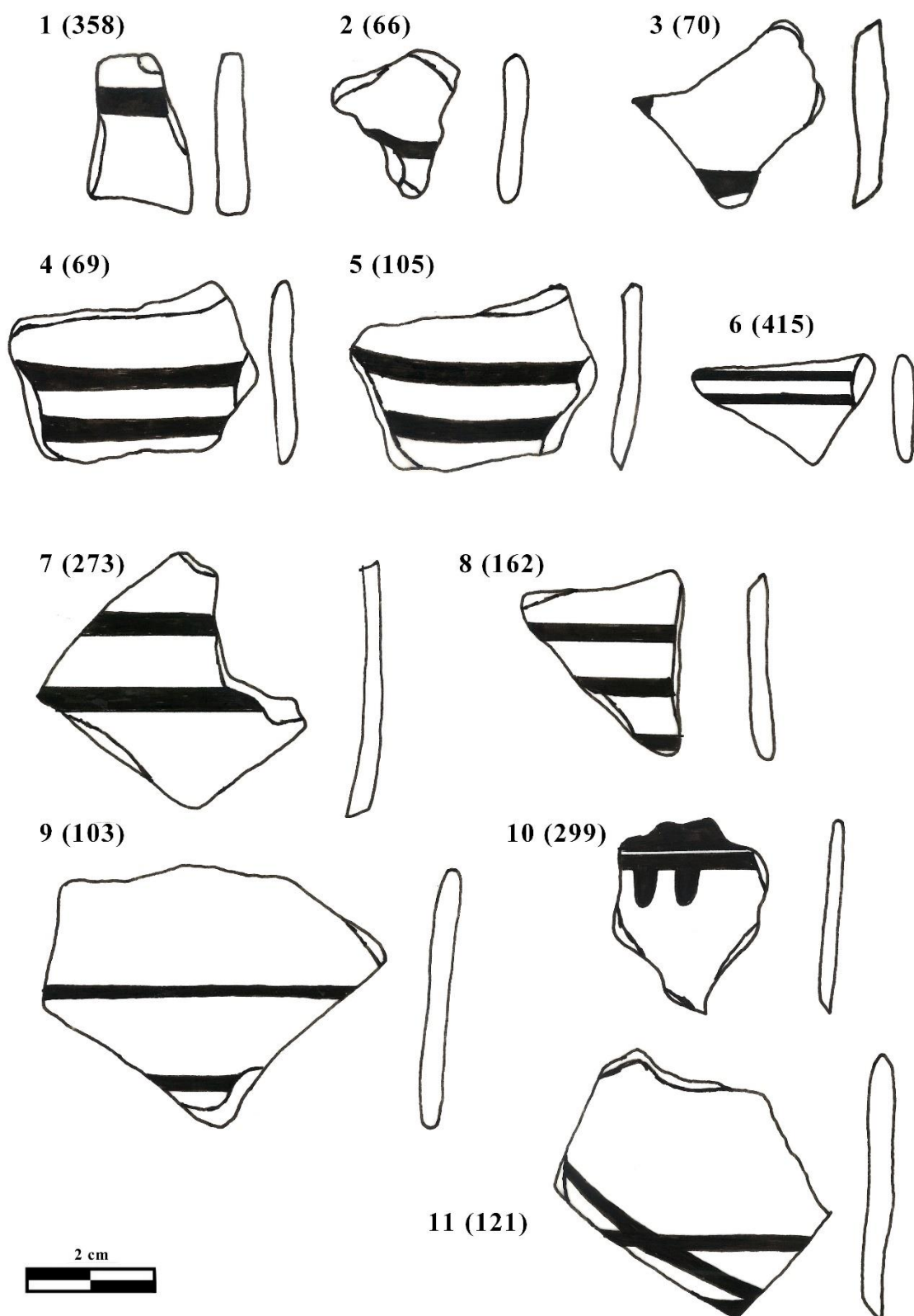
Obr. 29: Rotemberk. Terénní náčrt půdorysu hradu, podle T. Tomíčka (Durdík 2000, 480, obr. 1306).

Obr. 30: Zámecký vrch u Dubence. Terénní náčrt půdorysu tvrzíště, podle L. Svobody v r. 1984 (Svoboda 1998, 156).

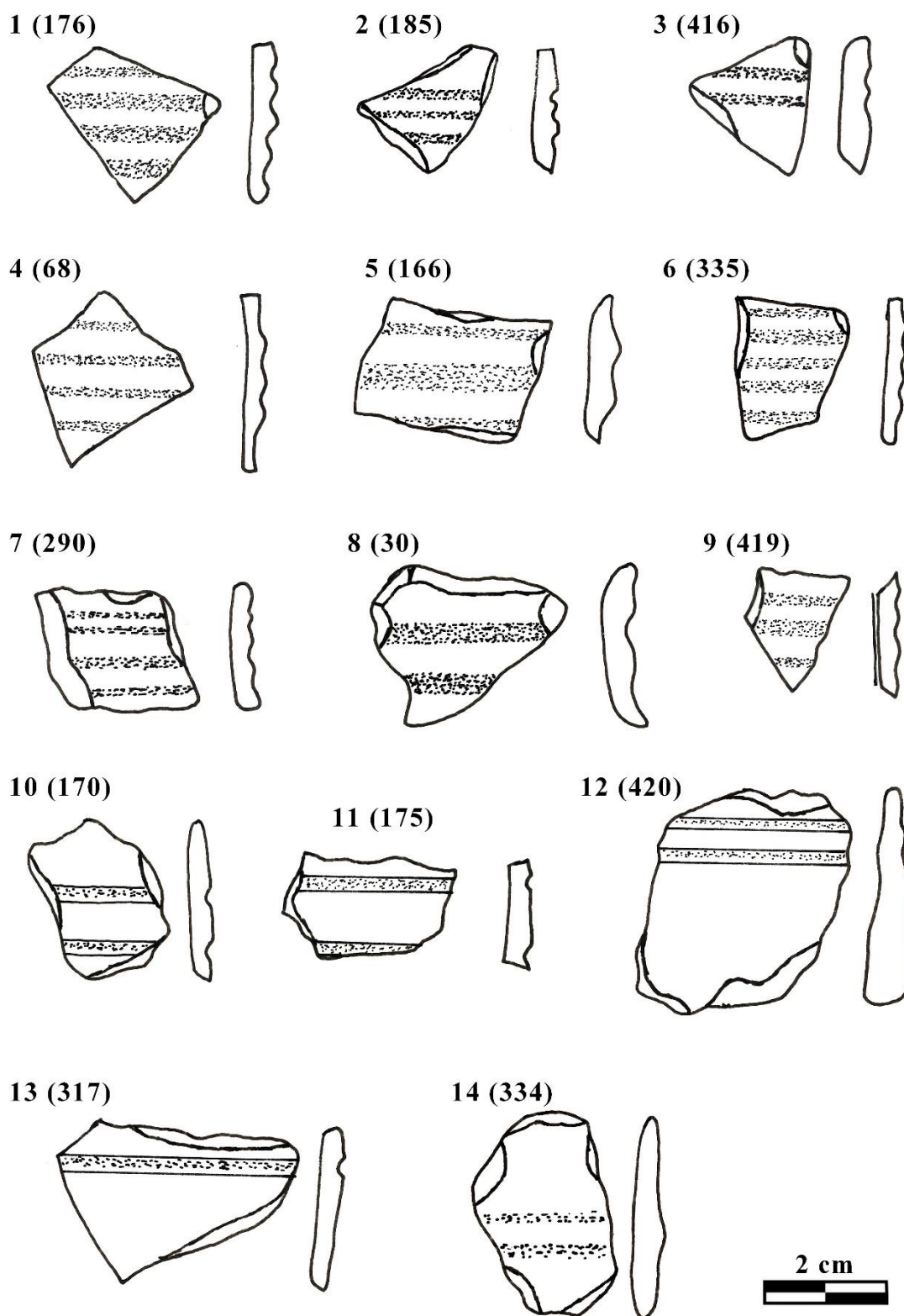

Obr. 31: Poloha Na hradě. Výzdoba. 1) šroubovice vývalková široká; 2–3) rytá; 4–5) šroubovice vývalková úzká. Okraje hrnců. Výzdoba. 6) rytá; 9) rytá šroubovice.

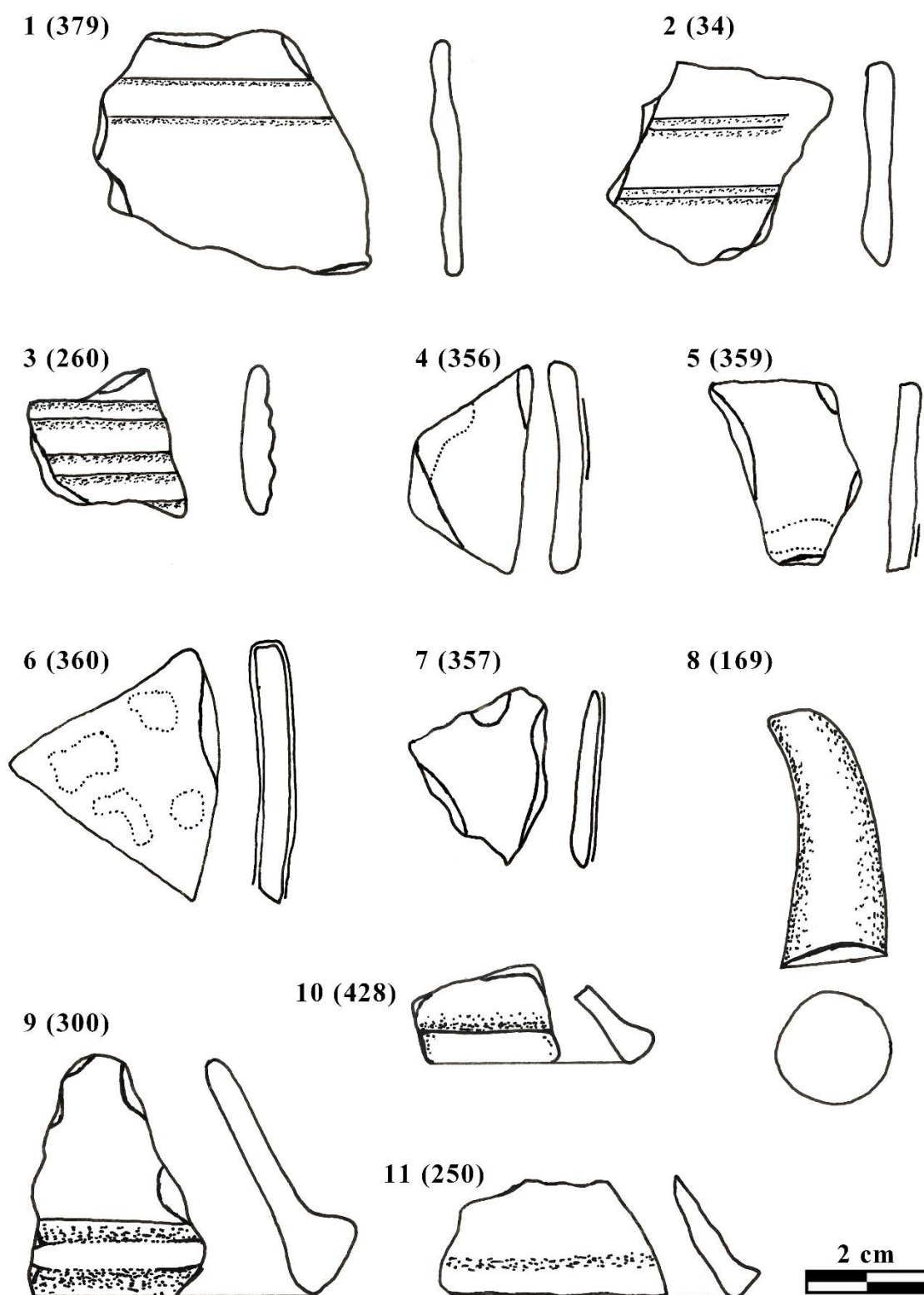

Obr. 32: Poloha Na zámku. Malovaná výzdoba. 1; 3–5; 7–9; 11) červeně malované linie; 2) černá linie; 6) bílá linie; 10) černá malba.

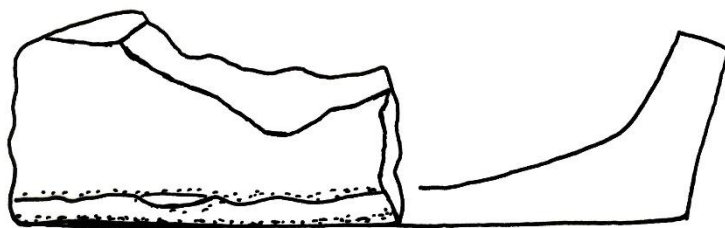

Obr. 33: Poloha Na zámku. Výzdoba. 1–3) šroubovice vývalková úzká; 4–9) šroubovice vývalková široká; 10–13) rytá šroubovice; 14) lišta oblého průřezu.

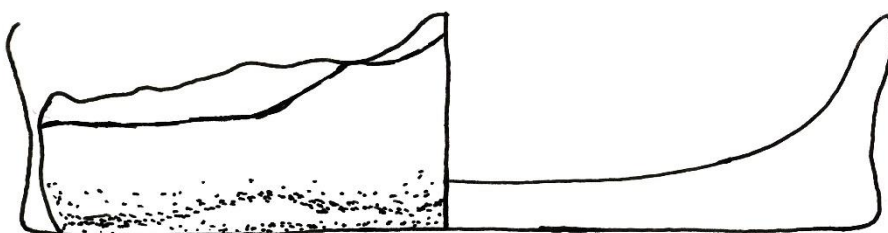

Obr. 34: Poloha Na zámku. Výzdoba. 1–3) rytá; 4–7) glazura; Části nádob: 8) nožička od pánvičky; 9–11) okraj od pokličky.

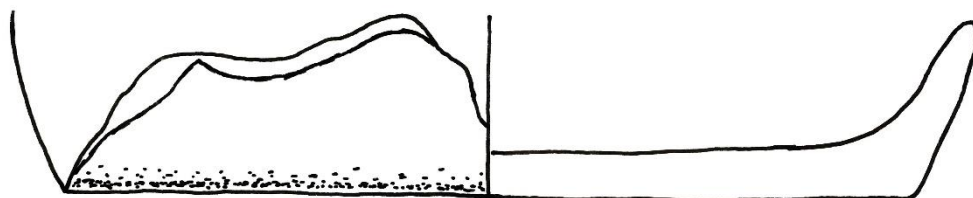
1 (99)

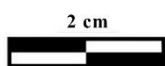
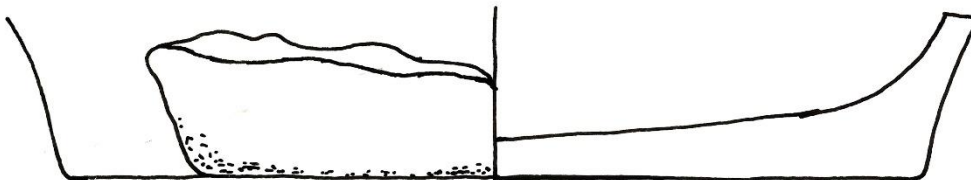
2 (36)

3 (12)

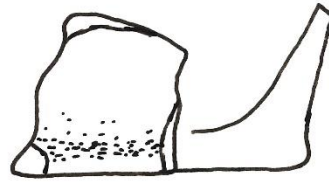

4 (216)

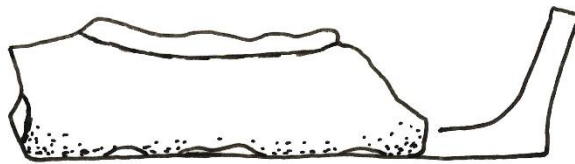

Obr. 35: Rekonstrukce den, nalezených v poloze Na zámku.

1 (289)

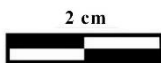
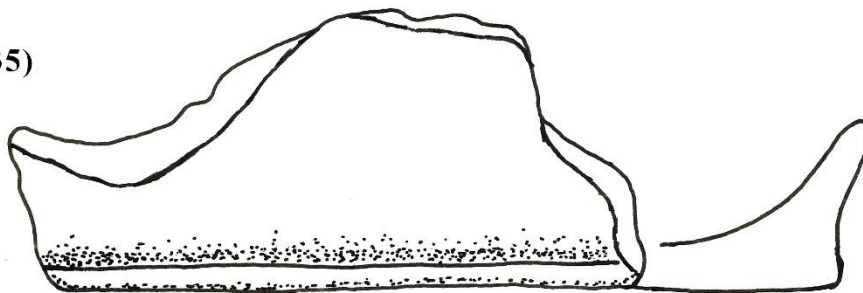
2 (186)

3 (427)

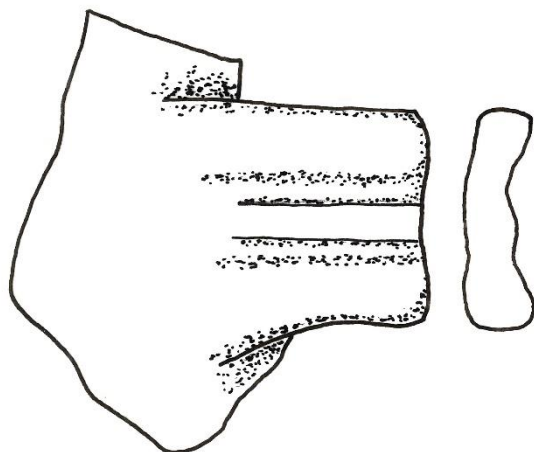

4 (35)

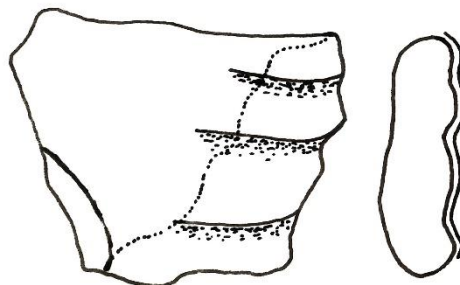

Obr. 36: Rekonstrukce nalezených den na lokalitě Na zámku.

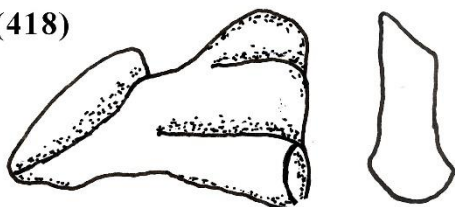
1 (189)

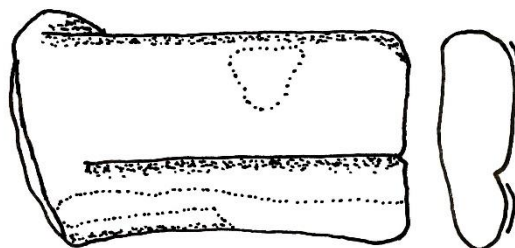
2 (366)

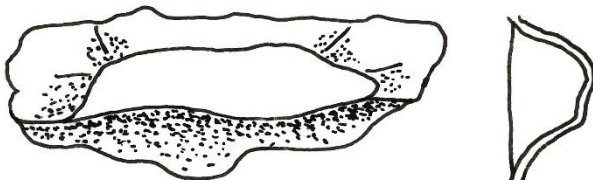
3 (418)

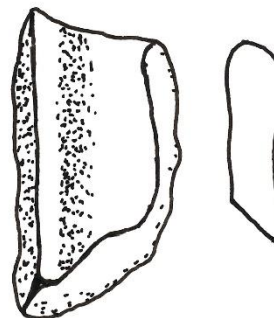
4 (365)

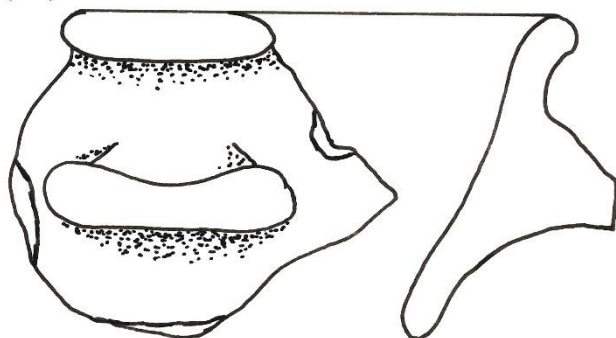
5 (367)

6 (259)

7 (37)

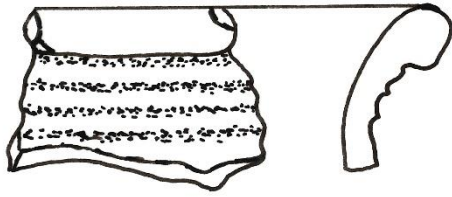

2 cm

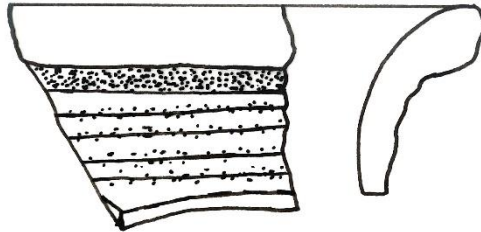

Obr. 37: Poloha Na zámku. Ucha. 2; 4-5) glazura.

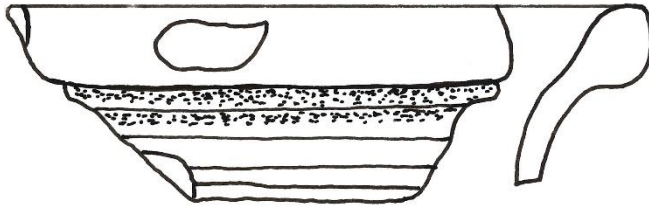
1 (125)

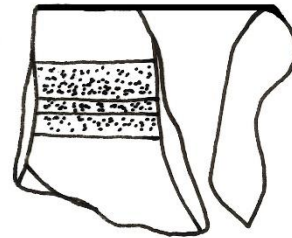
2 (187)

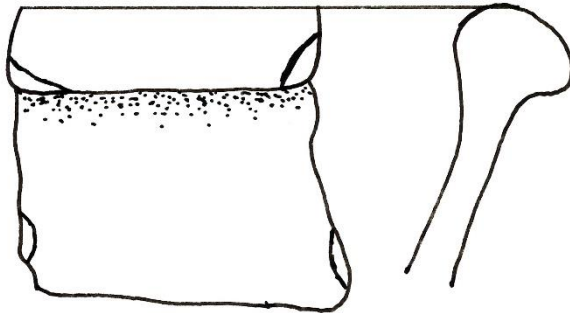
3 (188)

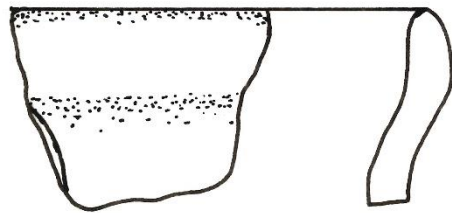
4 (261)

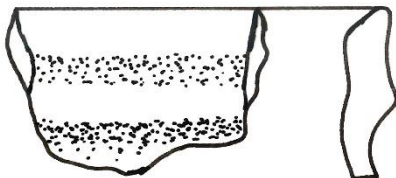
5 (38)

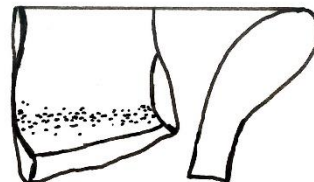
6 (302)

7 (65)

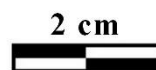
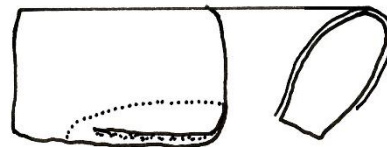
8 (429)

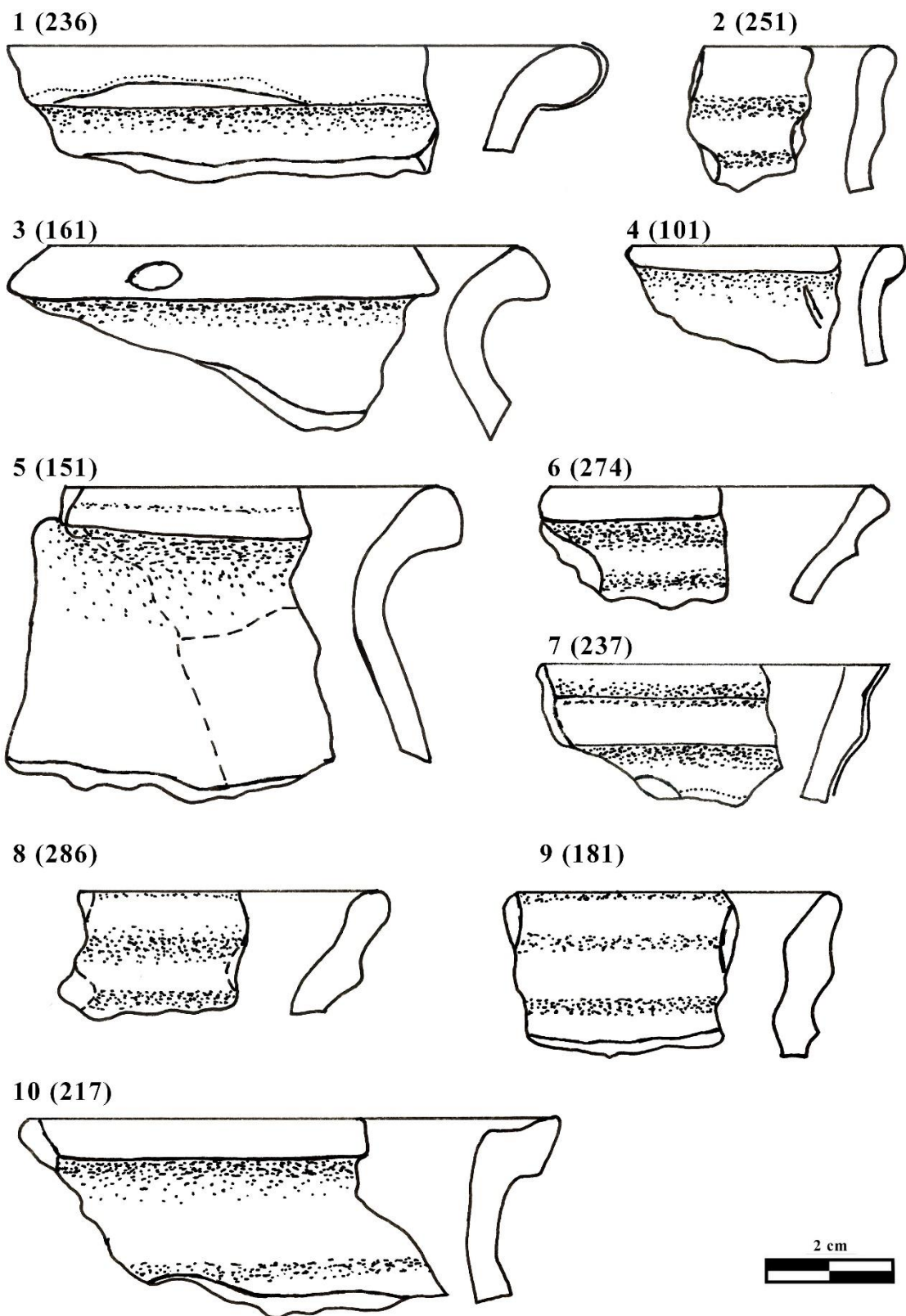
9 (363)

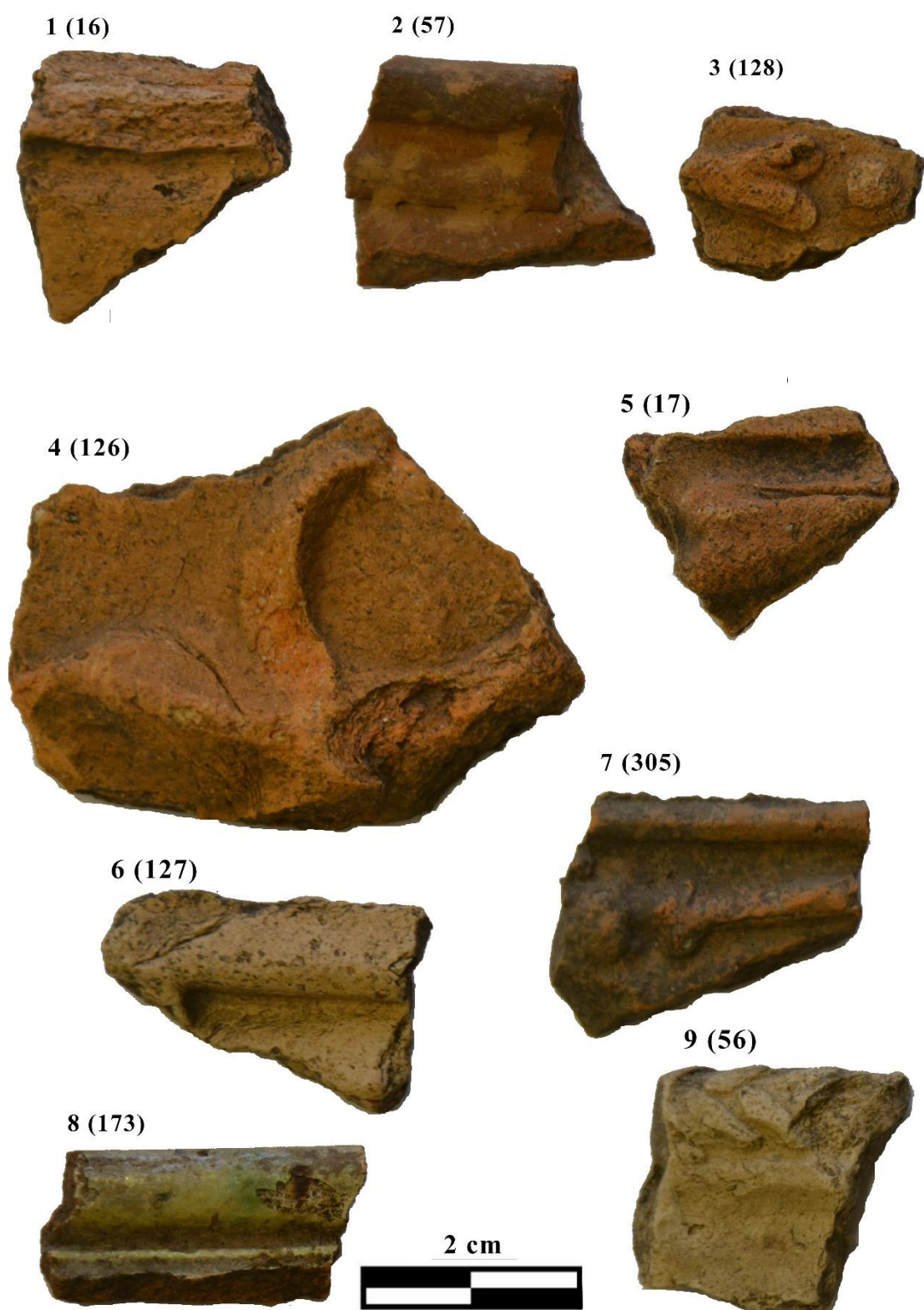
10 (364)

Obr. 38: Poloha Na zámku. Okraje. 1–6; 8–10) hrnce; 7) džbán.

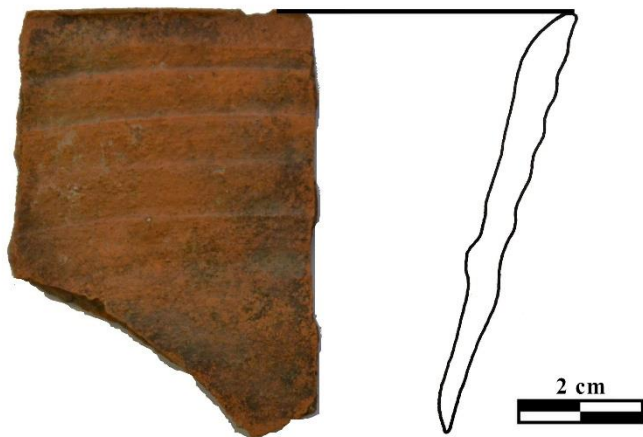
Obr. 39: Poloha Na zámku. Okraje. 1) mísa; 2; 9) džbány; 3–8; 10) hrnce.

Obr. 40: Poloha Na zámku. Zlomky komorových kachlů. 1; 3–8) zlomky ČVS; 2) okraj vyhřívací komory; 9) římsový korunní kachel. Foto: Tereza Janáková.

1 (190)

2 (304)

3 (172)

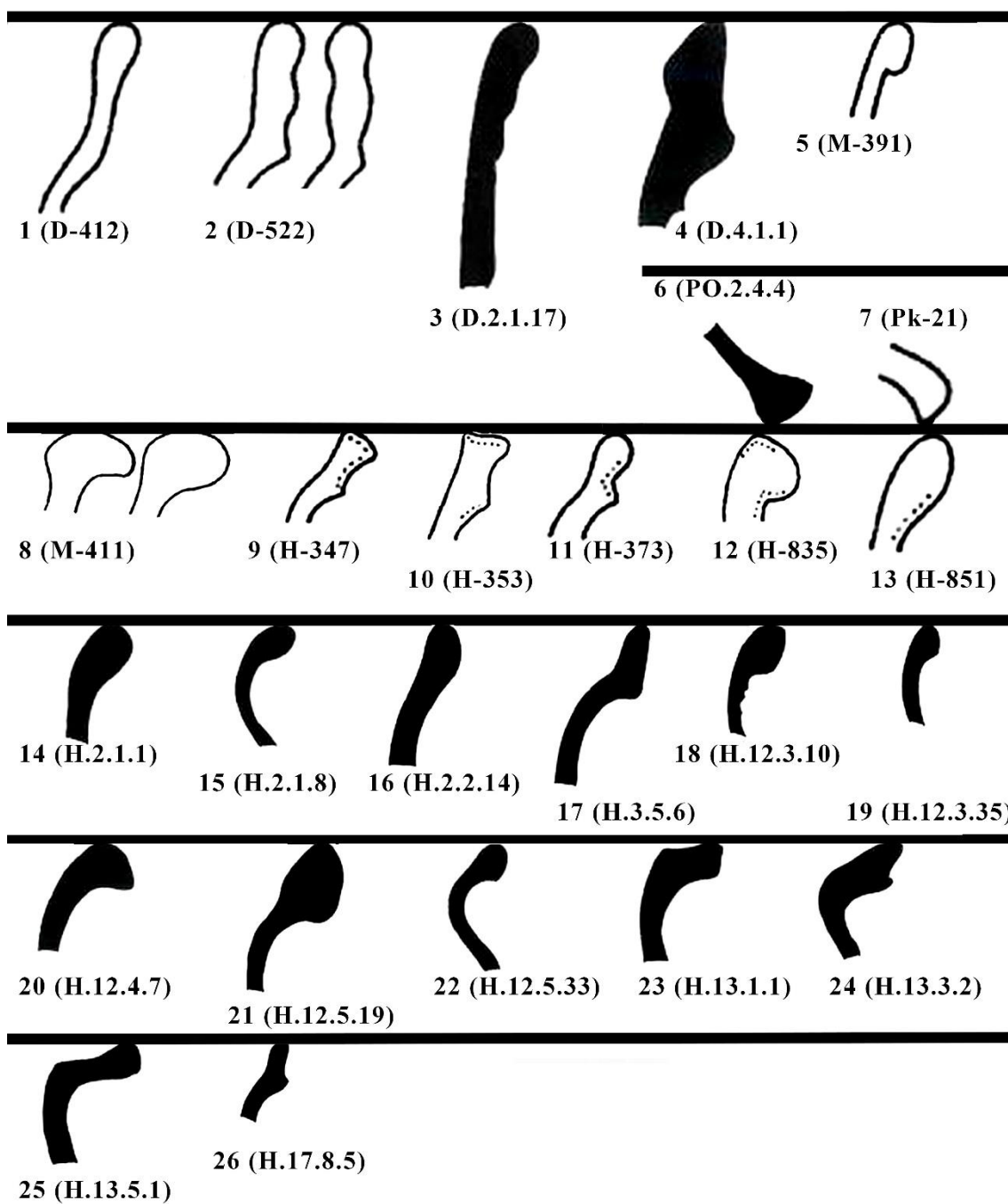
4 (303)

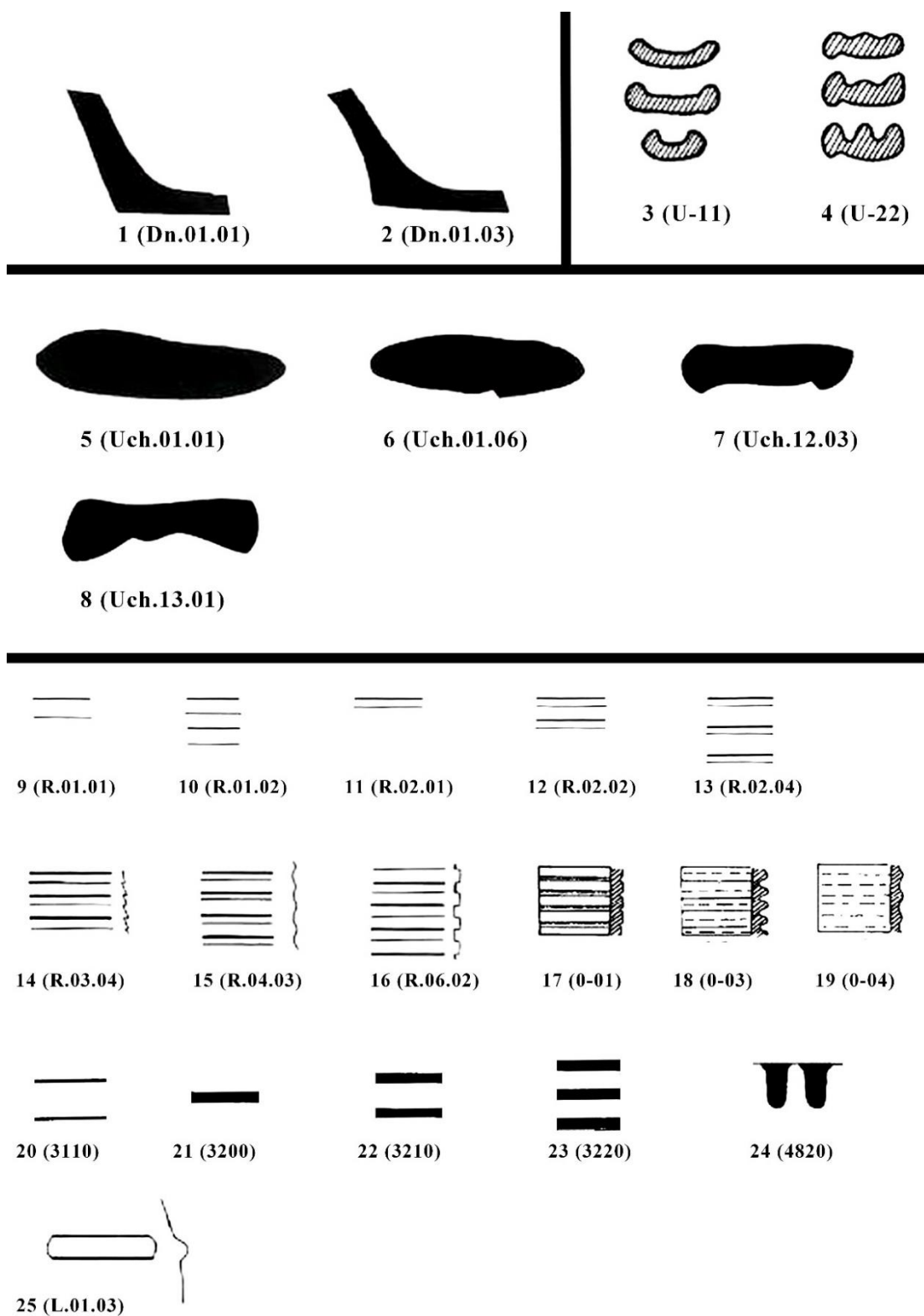
2 cm

Obr. 41: Poloha Na zámku. Kachle. 1–2) fragmenty nádobkových kachlů; 3–4) ČVS komorových kachlů. Foto: Tereza Janáková.

Obr. 42: Typář okrajů. 1–4) džbány; 5,8) mísy; 6–7) pokličky; 9–26) hrnce; (podle: Čapek – Militký 2017, 523–545; Zápotocký 1978, 181–182).

Obr. 43: Typář den, ucha a výzdoby. 1–2) dna; 3–8) ucha; 9–10) rytá výzdoba; 11–13; 17) rytá šroubovice; 14–16; 18–19) vývalková šroubovice; 20–24) malovaná výzdoba; 25) plastická lišta; (podle: Čapek – Militký 2017, 546–559; Zápotocký 1978, 189–193).